

POMOC TECHNICZNA
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Praca badawcza pt.

„Analiza walorów turystycznych powiatów i ich bezpośredniego otoczenia na podstawie danych statystycznych m.in. z zakresu bazy noclegowej, kultury i dziedzictwa narodowego oraz przyrodniczych obszarów chronionych”

Końcowy raport metodologiczny (z wynikami analizy)

Praca powstała w ramach Projektu „Wsparcie systemu monitorowania polityki spójności w perspektywie finansowej 2007-2013 oraz programowania i monitorowania polityki spójności w perspektywie finansowej 2014–2020”

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007–2013

Nazwa jednostki opracowującej raport:

Centrum Badań i Edukacji Statystycznej GUS
Mariusz Kraj – Dyrektor Centrum Badań i Edukacji Statystycznej GUS

Kierownik merytoryczny projektu:

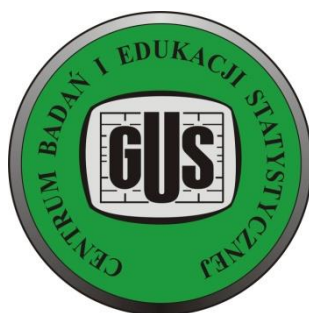
Piotr Łysoń

Koordynator projektu:

Wacława Kraśniewska

Opracował zespół badawczy:

Dorota Foremska, Anna Grabowska, Tomasz Józefowski, Agata Kielczykowska,
Wacława Kraśniewska, Piotr Łysoń, Andrzej Młodak, Stanisław Radkowski, Marcin
Szymkowiak, Łukasz Wawrowski, Marek Więckowski, Szymon Wozniak

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
1. Cel pracy	5
2. Zakres pracy	6
3. Źródła danych.....	7
4. Przebieg realizacji projektu.....	28
5. Przegląd literatury	28
6. Opracowanie metodologii pomiaru atrakcyjności turystycznej	33
7. Rozkład atrakcyjności powiatów	45
7.1. Rozkład atrakcyjności kulturowej - wskaźnik WAK.....	45
7.2. Rozkład atrakcyjności środowiskowej - wskaźnik WAS.....	48
7.3. Rozkład atrakcyjności biznesowo-hotelowej - wskaźnik WAB	53
8. Rozkład atrakcyjności turystycznej.....	55
9. Atrakcyjność turystyczna powiatów a wykorzystanie bazy noclegowej	60
10. Atrakcyjność turystyczna województw	62
11. Wnioski, rekomendacje oraz kierunki dalszych prac.....	65
LITERATURA.....	67
SPIS MAP	69
SPIS WYKRESÓW	69
SPIS TABLIC	70
WYKAZ UŻYWANYCH POJĘĆ I SKRÓTÓW	71
<u>ZAŁĄCZNIKI:</u>	
Załącznik A Obiekty polskie na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO	73
Załącznik B Obiekty uznane przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za Pomniki Historii	74
 <u>ZAŁĄCZNIKI W ODDZIELNYCH PLIKACH:</u>	
Załącznik 1. Zestawienie wartości wskaźnika atrakcyjności turystycznej powiatów	
Załącznik 2. Wykorzystanie bazy noclegowej w 2014 r.	

WSTĘP

Turystyka stanowi nieodłączny element życia człowieka. Uczestniczymy w niej, często nawet nie zdając sobie z tego sprawy. Wybór kierunku podróży stanowi kluczową kwestię dla podejmujących decyzję o wyjeździe. Podróżujący wybierając miejsca, które chcieliby odwiedzić, zazwyczaj kierują się dostępnością atrakcji w ich otoczeniu. Dla jednych magnesem przyciągającym turystów są ciekawe miejsca związane z historią i kulturą, a dla innych bogate zasoby środowiskowe. Innym segmentem rynku turystycznego jest turystyka biznesowa, dla której ważny jest dogodny dojazd oraz dostępność miejsc noclegowych i sal konferencyjnych w odpowiednim standardzie, oczywiście walory środowiskowe czy kulturowe są w tym przypadku dodatkowym atutem.

Prowadzenie polityki efektywnego rozwoju turystyki stanowi cel decydentów na różnych szczeblach zarządzania. Oczekiwania ze strony władz regionalnych implikują potrzebę rozszerzenia zakresu prowadzonych badań o wskaźniki i ujęcia dotychczas nie stosowane – poniżej poziomu województwa. Potrzeby te stanowią przesłankę do realizacji niniejszego projektu dotyczącego analizy walorów turystycznych powiatów na potrzeby m.in. polityki spójności. W niniejszym opracowaniu podjęto innowacyjne zagadnienie przeprowadzenia analizy wieloaspektowej wiążącej kwestie zasobów środowiskowych i kulturowych ze wskaźnikami bazy noclegowej i jej wykorzystania oraz analizę zmiennych dla obszarów wyznaczonych w oparciu o jednolite kryteria (powiaty i ich otoczenie). W pracy została wykorzystana metodologia określania otoczenia powiatów i zliczania składników miar atrakcyjności turystycznej nie tylko z obszaru analizowanego powiatu, ale także z jego otoczenia.

Turysta poszukując atrakcyjnego miejsca kieruje się nie granicami administracyjnymi, a ilością i wagą atrakcji turystycznych na obszarze dostępnym podczas wyjazdu turystycznego – stąd potrzeba, by w analizie nie ograniczać się wyłącznie do administracyjnych granic danego powiatu.

Dzięki podejściu zastosowanemu w niniejszym opracowaniu możliwe jest pozyskanie informacji o tych miejscach w Polsce, w których w relatywnie małej odległości, umożliwiającej dotarcie w ramach jednego wyjazdu turystycznego, występuje największa koncentracja walorów turystycznych.

Autorzy opracowania mają nadzieję, że okaże się ono użytecznym źródłem informacji dla władz samorządowych na poziomie regionalnym (wojewódzkim) i lokalnym (powiatowym), a także dla władz centralnych. Będzie także cennym źródłem informacji dla przedsiębiorców przy podejmowaniu lub rozwijaniu przedsięwzięć turystycznych. Może stanowić również wskazówkę dla osób poszukujących ciekawych miejsc na wypoczynek, także i takich, które dotychczas nie należały do najliczniej odwiedzanych przez turystów.

1. Cel pracy

Celem głównym badania jest identyfikacja obszarów o największej atrakcyjności turystycznej według opracowanej w ramach projektu metodologii i koncepcji uwzględniania zasobów otoczenia poszczególnych powiatów¹ oraz na podstawie zebranej zbiorczej informacji nt. występowania i wykorzystania dla celów turystycznych: bazy noclegowej oraz zasobów środowiskowych i kulturowych w Polsce na poziomie powiatów (NTS 4) oraz w zagregowanej formie dla 16 województw (NTS 2). Umowa Partnerstwa określająca kierunki interwencji funduszy europejskich w Polsce w latach 2014–2020, w tym polityki spójności wskazuje na istotną rolę potencjału środowiskowego i związanego z dziedzictwem kulturowym. Niniejsza praca wpisuje się w cele tematyczne polityki spójności. Jej wyniki ściśle wiążą się z celem tematycznym 6. „Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami”, który zakłada m.in. wzrost efektywności wykorzystania potencjałów środowiskowego i dziedzictwa kulturowego. Praca jest również powiązana z celem tematycznym 8. obejmującym promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników, co jest szczególnie ważne w rozwijającej się w szybkim tempie branży turystycznej.

Zgodnie z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2010–2020, jednym z istotnych wyzwań polityki regionalnej do roku 2020 jest wykorzystanie potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju regionalnego. Polityka regionalna będzie nie tylko sprzyjać ochronie środowiska przyrodniczego oraz jego racjonalnemu wykorzystaniu, ale także zachowywaniu, rozwijaniu i udostępnianiu zasobów kulturowych regionów, a także wspieraniu promocji i rozwoju turystyki przyjazdowej.

¹ Łysoń P., Szymkowiak M., Wawrowski Ł., 2015

Praca jest ukierunkowana na wymiar terytorialny. Będzie użyteczna w procesie zarządzania programami polityki spójności, zarówno na poziomie regionalnym, jak i krajowym. Stanowi materiał kompleksowy i nowatorski ze względu na analizę wieloaspektową wiążącą kwestie zasobów środowiskowych i kulturowych ze wskaźnikami bazy noclegowej i jej wykorzystania oraz analizę zmiennych dla obszarów wyznaczonych w oparciu o jednolite kryteria (powiaty i ich otoczenie). W pracy wykorzystano metodologię określania otoczenia powiatów² i zliczania składników miar atrakcyjności turystycznej nie tylko z obszaru analizowanego powiatu, ale także z jego otoczenia, a także wprowadzono *poprawkę transgraniczną*, która wpływa na podwyższenie wartości wskaźników atrakcyjności turystycznej w tych powiatach przy granicy z innymi krajami członkowskimi UE, które znajdują się w pobliżu parków narodowych lub obiektów z listy UNESCO w tych krajach.

2. Zakres pracy

- 1) **Zakres czasowy** informacji wykorzystanych do wykonania analiz dotyczy danych rocznych za lata 2012–2014 z uwzględnieniem sezonowości wykorzystania obiektów noclegowych. Ze względu na konieczność przygotowania zbiorów na potrzeby opracowania map przeprowadzono analizę korelacji r-Pearsona pomiędzy danymi dla tych zmiennych, dla których wyniki były dostępne dla więcej niż jednego roku i przy odnotowaniu istotnego, dodatniego związku przyjęto do obliczeń dane pochodzące z badań najnowszych, tj. z 2014 r., a z wcześniejszych jedynie wtedy, gdy dane z roku 2014 nie były dostępne;
- 2) **Zakres przedmiotowy:**
 - a) we **wskaźniku atrakcyjności kulturowej** uwzględniono: liczbę pielgrzymów, liczbę osób zwiedzających muzea i instytucje paramuzealne, liczbę zabytków ogółem, liczbę zabytków powstałych przed XVI w., obiekty z listy światowego dziedzictwa Organizacji Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO), obiekty wpisane przez Prezydenta RP na listę Pomników Historii (zał. B. Obiekty uznane przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za Pomniki Historii; zwany dalej listą prezydencką), liczbę miejsc na widowni w teatrach i instytucjach muzycznych, liczbę uczestników zorganizowanych imprez masowych;

² Łysoń P., Szymkowiak M., Wawrowski Ł., 2015

b) we **wskaźniku atrakcyjności środowiskowej** ujęto:

długość morskiej linii brzegowej na terenie powiatów, powierzchnię wewnętrznych wód morskich, powierzchnię dużych jezior, powierzchnię gruntów pod wodami na terenie powiatów; występowanie gór na terenie powiatów według klas ich wysokości oraz odsetek górskich obszarów na terenie powiatów i ich powierzchnię, powierzchnię obszarów chronionych, w tym: parków narodowych, parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody; obszarów Natura 2000;

c) we **wskaźniku atrakcyjności biznesowo-hotelowej** uwzględniono:

liczbę miejsc noclegowych w obiektach hotelowych oraz liczbę sal konferencyjnych; chociaż trzeba zaznaczyć, że baza noclegowa w obiektach hotelowych jest wykorzystywana nie tylko na potrzeby turystyki biznesowej, ale także przez zamożniejsze gospodarstwa domowe do prywatnych wyjazdów turystycznych.

3) **Zakres terytorialny:** NTS 4 - powiaty i miasta na prawach powiatu oraz na ich podstawie województwa (NTS 2).

3. Źródła danych

3.1. Wskaźnik atrakcyjności kulturowej

Z szerokiego zakresu danych o kulturze, jakimi dysponuje statystyka publiczna, w ramach projektu wybrano te, które ze względu na znaczenie kulturowe (zabytki, muzea, cel pielgrzymek) w najwyższym stopniu wpływają na atrakcyjność turystyczną. Wykorzystano także dane dotyczące liczby miejsc na widowni w teatrach i instytucjach muzycznych oraz dane o uczestnikach imprez masowych.

3.1.1. Zwiedzający

3.1.1.1. Muzea

Dane dotyczące **zwiedzających muzea** pochodzą z rocznego sprawozdania GUS na formularzu o symbolu *K-02 z działalności muzeum i instytucji paramuzealnej* (poz. 1.28.01 PBSSP).

Sprawozdanie sporządzają państwowe i samorządowe muzea i ich oddziały, których podstawowym zadaniem jako instytucji kultury jest gromadzenie i upowszechnianie dóbr kultury. Gromadzone są także dane od podmiotów sektora prywatnego, które zarejestrowały swoją działalność w sekcji R – *Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją*, w dziale 91 – *Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana*

z kulturą, w podklasie 91.02.Z – *Działalność muzeów*. Jednostkami sprawozdawczymi są również instytucje sektora publicznego, które prowadzą muzea, a których podstawowa forma działalności jest inna, np. uczelnie publicznych, instytucji artystycznych, domów i ośrodków lub centrów kultury.

W sprawozdaniu wykazywane są informacje o posiadanych zbiorach (według dyscyplin), wystawach organizowanych w kraju i wymianie wystaw z zagranicą, dane o liczbie zwiedzających muzea i wystawy muzealne (w tym o osobach zwiedzających bezpłatnie w ramach „Nocy Muzeów” oraz z okazji innych imprez okolicznościowych) oraz informacje o formach prowadzonej przez muzea działalności oświatowej (odczyty/prelekcje/spotkania, seanse filmowe, koncerty, konkursy, warsztaty, imprezy plenerowe, lekcje muzealne, sesje i seminaria naukowe/sympozja), działalności wydawniczej, imprezach cyklicznych oraz innych formach działalności, a także prowadzonych programach badawczych.

Pojęcia użyte w opracowaniu i tablicach uzupełniających:

Muzeum

Zgodnie z przepisem ustawy o muzeach, muzeum to „jednostka organizacyjna, nie nastawiona na osiągnięcie zysku, której celem jest sprawowanie opieki nad zabytkami, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami”.

Dodatkowe wyjaśnienia metodologiczne:

Założone cele muzeum realizuje w szczególności przez: 1) gromadzenie zabytków w statutowo określonym zakresie, 2) katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych muzealiów, 3) przechowywanie gromadzonych zabytków, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich, w sposób dostępny do celów naukowych, 4) zabezpieczanie i konserwację muzealiów oraz, w miarę możliwości, zabezpieczanie zabytków archeologicznych nieruchomych oraz innych nieruchomych obiektów kultury materialnej i przyrody, 5) urządzenie wystaw, 6) organizowanie badań i ekspedycji naukowych, w tym archeologicznych, 7) prowadzenie działalności edukacyjnej, 8) udostępnianie zbiorów dla celów edukacyjnych, 9) zapewnianie

właściwych warunków zwiedzania i korzystania ze zbiorów, 10) prowadzenie działalności wydawniczej.³

Zwiedzający

„Osoba, która odwiedziła muzeum, prezentowaną odrębnie wystawę muzealną lub inną wystawę bądź zabytek, której obecność zarejestrowano na podstawie biletu wstępu lub w inny sposób”.⁴

Zebrane dane są częściowo szacunkowe. Zgodnie z dyspozycją dla sprawozdawcy, zamieszczoną w objaśnieniach do sprawozdania, „gdy muzeum nie prowadzi ewidencji zwiedzających, liczbę zwiedzających należy podać szacunkowo”.⁵ Ponadto niektóre braki danych zostały oszacowane metodą estymacji punktowej, z wykorzystaniem istniejących danych wynikowych z lat 2010-2014, dlatego w przypadku niektórych powiatów prezentowane dane mogą się różnić od uprzednio publikowanych.

3.1.1.2. Instytucje paramuzealne

Dane o **zwiedzających instytucje paramuzealne** są gromadzone z wykorzystaniem rocznego sprawozdania GUS na formularzu o symbolu *K-02 z działalności muzeum i instytucji paramuzealnej* (poz. 1.28.01 PBSSP).

Pojęcia użyte w opracowaniu i tablicach uzupełniających:

Instytucja paramuzealna

„Jednostka organizacyjna nie będąca muzeum, nie nastawiona na osiągnięcie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, nauki i techniki oraz przyrody, którą uznaje się za posiadającą charakter muzealny”.⁶

Dodatkowe wyjaśnienia metodologiczne:

Zgodnie z rekomendowaną przez UNESCO klasyfikacją Międzynarodowej Rady ds. Muzeów (ICOM - *International Council of Museums*) instytucją paramuzealną może być: ogród zoologiczny (wszystkie jego formy, takie jak: akwaria, terraria itp.), ogród botaniczny, rezerwat przyrody (udostępniany zwiedzającym w sposób rejestrowany, na ogół prezentujący również zestaw zbiorów lub opracowane wystawy tematyczne; w szczególności są to: grotty, jaskinie, akweny, parki), pomnik historii (zabytek) lub inna jednostka – m.in. planetarium,

³ <http://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/>.

⁴ *Patrz przyp.3*

⁵ <http://form.stat.gov.pl/formularze/2015/passive/K-02.pdf>.

⁶ *Patrz przyp.3*

miasteczko czy centrum nauki i techniki, a także nie będąca muzeum ekspozycja stała ukazująca osiągnięcia, odkrycia i ciekawostki z dziedziny historii, archeologii, kultury, przyrody, techniki itp.”⁷

Zebrane dane o liczbie osób zwiedzających instytucje paramuzealne są częściowo szacunkowe. Zgodnie z dyspozycją dla sprawozdawcy, zamieszczoną w objaśnieniach do sprawozdania, gdy jednostka „nie prowadzi ewidencji zwiedzających, liczbę zwiedzających należy podać szacunkowo”.⁸ Ponadto niektóre braki informacji zostały oszacowane metodą estymacji punktowej, z wykorzystaniem istniejących danych wynikowych z lat 2010-2014, toteż w przypadku niektórych powiatów prezentowane dane mogą się różnić od uprzednio publikowanych.

3.1.2. Zabytki

3.1.2.1. Dane o zabytkach nieruchomych pochodzą z opracowywanych przez NID na potrzeby GUS zestawień zabytków w układzie powiatowym.

Pojęcia użyte w opracowaniu:

Rejestr zabytków

„Rejestr prowadzony przez Narodowy Instytut Dziedzictwa (NID), na podstawie decyzji wojewódzkiego konserwatora zabytków o uznaniu obiektu za oficjalny zabytek, zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków.”⁹

Zabytek nieruchomy to - według ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – nieruchomość, jej część lub zespół (zespoły), będąca dziełem człowieka lub związanym z jego działalnością i stanowiącym świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, którego zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania zabytki nieruchome, będące w szczególności: a) krajobrazami kulturowymi, b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi, c) dziełami architektury i budownictwa, d) dziełami budownictwa obronnego, e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi, f) cmentarzami, g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni, h) miejscami

⁷ Patrz przyp.3

⁸ Patrz przyp.5

⁹ Patrz przyp.3

upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Do rejestru zabytków wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. W spisie zabytków nieruchomych mogą być ujęte niektóre obiekty już nieistniejące, ponieważ aktualizacja listy następuje po wydaniu przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego prawomocnej decyzji o skreśleniu zabytku z rejestru.

Rodzaje zabytków nieruchomych prezentowane w tablicach uzupełniających (na podstawie definicji opracowanych przez NID¹⁰):

obiekty sakralne - kościoły różnych wyznań, klasztory, dzwonnice, kaplice (w tym cmentarne), kostnice, kapliczki przydrożne, figury;

budowle użyteczności publicznej - siedziby władz, szkoły i internaty, banki, poczty, hotele i pensjonaty, teatry i kina, koszary i więzienia, dworce kolejowe, szpitale i zakłady opiekuńcze, budynki administracyjne zakładów przemysłowych;

obiekty rezydencjalne, ujęte jako „**zamki, pałace, dwory**” – pałace i dwory, będące ośrodkami dóbr, pałace miejskie w zespołach rezydencjonalnych, dwory podmiejskie w zespołach rezydencjonalnych, a także dwory obronne (wieże mieszkalne);

zieleń – ujęta w tablicach uzupełniających jako „zieleń (parki, ogrody, aleje) - parki pałacowe i dworskie, ogrody dworskie, ogrody willowe (jako elementy komponowanych założeń), parki miejskie, aleje;

zabudowa folwarczna - oficyny mieszkalne i gospodarcze (w zespołach), budynki inwentarskie (w zespołach), budynki produkcyjne (w zespołach), budynki mieszkalno-użytkowe pracowników folwarcznych (domki ogrodnika, leśniczego, doktora itp.), pojedyncze obiekty pozostałe po zespołach folwarcznych, spichlerze, magazyny;

budynki gospodarcze - wszelkie pojedyncze obiekty gospodarskie w zagrodach wiejskich, spichlerze, magazyny jako obiekty samoistne, poza zespołami folwarcznymi, budynki pomocnicze w obiektach użyteczności publicznej i domach mieszkalnych – ujęte łącznie jako „**zabudowania folwarczne i budynki gospodarcze**”;

¹⁰ http://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/rejestr-zabytkow/zestawienia-zabytkow-nieruchomych/

domy mieszkalne - domy, kamienice, chałupy wiejskie, pałace i dwory miejskie, plebanie, wikarówki i organistówki, domy w osiedlach (wyszczególnione w decyzjach przestrzennych), domy w osiedlach robotniczych (wpisane w zespołach zakładów przestrzennych);

budownictwo przemysłowe - hale produkcyjne w zespołach fabrycznych, warsztaty, obiekty towarzyszące, parowozownie, kotłownie, wieże szybowe w kopalniach, pojedyncze budynki produkcyjne, poza zespołami folwarcznymi (kuźnie, olejarnie itp.), młyny, wiatraki, urządzenia hydrotechniczne, wodociągowe wieże ciśnień, mosty i wiadukty, elektrownie, gazownie i wodociągi;

cmentarze - cmentarze komunalne, wojenne, wyznaniowe, kwatery cmentarne, pojedyncze groby i mogiły.

Jako „inne” zostały ujęte: założenia przestrzenne - układy urbanistyczne, ruralistyczne, dzielnice i osiedla, place i ulice (jako wnętrza urbanistyczne), strefy ochrony konserwatorskiej krajobrazu, kanały, linie kolejowe, założenia rekreacyjne i sportowe, miejsca pamięci narodowej, obiekty budownictwa obronnego - mury obronne, bramy miejskie, forty, arsenały oraz pozostałe zabytki nieruchome - ogrodzenia, bramy i kordegardy, pomniki, fontanny i studnie, mała architektura parkowa (altany, grotty, pawilony), oranżerie, otoczenia i tereny (poza zielenią i cmentarzami przykościelnym).

3.1.2.2. Zabytki nieruchome powstałe przed XVI w.

Zestawienie zabytków nieruchomych, których powstanie datowane jest przed XVI w. (tj. do 1500 r.) opracowano na podstawie pozycji rejestru w zestawieniach wojewódzkich zamieszczonych na stronie internetowej NID.¹¹ Informacja dotyczy istniejących obiektów i założeń/układów urbanistycznych, niezależnie od ich stanu obecnego (w ruinie, przebudowane, zrekonstruowane).

3.1.3. Informacje o obiektach na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO

Lista Światowego Dziedzictwa UNESCO

Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO) jest wyspecjalizowaną organizacją w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych, której

¹¹ Patrz przyp.3

podstawowym celem jest wspieranie współpracy międzynarodowej w dziedzinie kultury, sztuki i nauki, a także wzbudzanie szacunku dla praw człowieka. Ze względu na zagrożenie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego zmianami i zniszczeniami, jakie niesie ewolucja społeczna i gospodarcza opracowano Konwencję w sprawie ochrony Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego, która została przyjęta przez Konferencję Generalną UNESCO w 1972 r. Konwencja jest umową międzynarodową określającą obowiązki Państw – Stron i instrumentem współpracy międzynarodowej. Szczególna opieka, która miejscom na swoim terytorium ma być zapewniona przez Państwa – Strony Konwencji, ma je uchronić przed utratą wyjątkowej uniwersalnej wartości i umożliwić ich zachowanie w możliwie niezmięnionej postaci dla przyszłych pokoleń. Istotą Konwencji stanowi uznanie przez społeczność międzynarodową istnienia dziedzictwa wspólnego dla całej ludzkości, zaś jej oryginalność polega na połączeniu pojęć kultury i przyrody. W ramach Konwencji tworzona jest Lista Światowego Dziedzictwa. Lista jest otwarta i aktualizowana co roku na mocy decyzji Komitetu Światowego Dziedzictwa o wpisie na Listę Światowego Dziedzictwa, po rozpatrzeniu wniosku o wpis złożonego przez zainteresowane Państwo, na którego terytorium znajduje się dane miejsce i zasięgnięciu opinii ICOMOS lub IUCN.

Koordynatorem wszystkich spraw związanych ze światowym dziedzictwem UNESCO jest założone w 1992 r. Centrum Światowego Dziedzictwa (WHC), które m.in. zapewnia realizację postanowień konwencji, doradza Państwom-Stronom w przygotowaniu nominacji krajowych miejsc do Listy Światowego Dziedzictwa oraz koordynuje raportowanie o stanie obiektów i podejmowanych działań ratunkowych na rzecz miejsc zagrożonych.

3.1.3.1. Polskie obiekty na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO

Informacje o położonych w Polsce obiektach wciągniętych na Listę Światowego Dziedzictwa (załącznik A) opracowano na podstawie informacji zamieszczonej na stronie internetowej NID.¹² Umieszczenie miejsca/obektu na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO podnosi jego rangę wśród zabytków krajowych i podkreśla jego uniwersalną wartość, wpływając na wzrost zainteresowania nim zarówno przez Polaków, jak i odwiedzających Polskę obcokrajowców.

¹² http://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/Miejsca_na_liscie/.

3.1.3.2. Obiekty w krajach Unii Europejskiej na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO na obszarze przygranicznym Polski

Wykaz obiektów na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO położonych w sąsiadujących z Polską krajach Unii Europejskiej w odległości mniejszej niż 50 km od granicy naszego kraju według stanu w dniu 31 XII 2014 r. opracowano na podstawie zestawienia podanego na stronie internetowej WHC.¹³ Przyjęto, że ich położenie może zwiększać atrakcyjność przygranicznych powiatów, co wynika z faktu zamieszczenia tych obiektów na Liście Światowego Dziedzictwa oraz dostępności (niewielka odległość od granicy z Polską i możliwość swobodnego przekroczenia granicy). Informacje o tych obiektach wykorzystano jako poprawkę transgraniczną, zastosowaną do uzupełnienia otoczenia powiatów przygranicznych. Z listy dziedzictwa UNESCO wzięto pod uwagę następujące pozycje kulturowe: zamek w Litomyšlu w Czechach, Bad Muskau – Park Mużakowski i Spreewald w Niemczech, na Słowacji: Spisz (miasto Levoča (Lewocza), Spišské Podhradie (Spiskie Podgrodzie) - zamek oraz Žehra (kościół)), miasto Bardejov, Vlkolinec (rezerwat architektury ludowej), obiekty sakralne: Bodružal, Hervartov, Kežmarok (Kieżmark), Ladomirová, Leštiny, Ruská Bystrá, Tvrdošín (Twardoszyn) oraz obszary przyrodnicze: rezerwat biosfery Spreewald w Niemczech, oraz lasy bukowe w Karpatach na Słowacji – Havešová, Rožok, Stužica w Górach Bukowskich i Kyjovský prales (Puszcza Kijowska) w Górach Wyhorlat. Ponadto ujęto nie występujący na liście UNESCO – Narodowy rezerwat przyrody Skały Adrspasko-Cieplické w Czechach.

3.1.4. Informacje dotyczące Pomników Historii

Pomnik Historii jest jedną z form ochrony zabytków, które zostały wyszczególnione w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.¹⁴ Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnym znaczeniu dla kultury polskiej. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (załącznik B).

¹³ <http://whc.unesco.org/en/list/>

¹⁴ Art. 7. Formami ochrony zabytków są: 1) wpis do rejestru zabytków; 2) uznanie za pomnik historii; 3) utworzenie parku kulturowego; ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu. Pomniki Historii ustanawiane są od 1994 r. Na liście znajdują się obiekty o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju, takie jak: obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. Dane o Pomnikach Historii opracowano na podstawie wykazu prezentowanego na stronie internetowej NID.¹⁵

3.1.5. Pielgrzymi

Dane o uczestnikach pielgrzymek dotyczą liczby uczestników pielgrzymek do sanktuariów katolickich w roku 2011 (ostatnie dostępne dane). Mają charakter szacunkowy i były zbierane różnymi metodami, ponieważ trudno jest precyzyjnie obliczyć ruch pielgrzymkowy, zarówno zorganizowany (pielgrzymki piesze, autokarowe, rowerowe itp.), jak i w szczególności pielgrzymki indywidualne – „samotne, rodzinne lub w bardzo małych grupach, (...) a trudności występują już przy zakwalifikowaniu osób przybywających do sanktuarium – którzy z nich są *tylko* turystami, a którzy *prawdziwymi* pielgrzymami”.¹⁶ Nie ujęto danych o ruchu pielgrzymkowym innych kościołów i wyznań ze względu na brak wiarygodnych danych źródłowych oraz znacznie mniejszą skalę ruchu pielgrzymkowego innych wyznań.¹⁷

Pojęcia użyte w opracowaniu i tablicach uzupełniających:

Pielgrzymka to zbiorowa lub indywidualna podróż podjęta z pobudek religijnych do miejsc kultu (miejsc świętych).

¹⁵ http://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/Pomniki_historii/

¹⁶ Kościół katolicki w Polsce 1991-2011, s. 221. ISKK, GUS, Warszawa 2014.

¹⁷ Dane o ruchu pielgrzymkowym prezentowane w opracowaniu dotyczą tylko wiernych Kościoła Rzymskokatolickiego – według danych za rok 2014, Kościół Rzymskokatolicki w Polsce liczył 33 494 741 wiernych (dane z Małego Rocznika Statystycznego), a według danych z Narodowego Spisu Powszechnego z roku 2011 – 33 728 734 wiernych. Nie uwzględniono drugiego pod względem liczby wiernych Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego ze względu na brak danych o ruchu pielgrzymkowym i relatywnie niską liczbę wiernych (w porównaniu do Kościoła Rzymskokatolickiego dane za rok 2014 według Małego Rocznika Statystycznego - 504 400 wiernych, a według danych z Narodowego Spisu Powszechnego z roku 2011 – 156 284 wiernych prawosławnych). Powyższe analizy pozwalają na stwierdzenie, że ruch pielgrzymkowy wiernych prawosławnych, a tym bardziej innych wyznań jest znacząco mniejszy niż w przypadku uwzględnionych w opracowaniu najliczniej odwiedzanych sanktuariów katolickich, a w stosunku do maksymalnej wartości 4 mln pielgrzymów na Jasnej Górze w Częstochowie miałyby nieistotną wartość.

Pielgrzym to uczestnik pielgrzymki, tj. osoba odbywająca indywidualnie lub grupowo wędrówkę do sanktuarium.

„Przez **sanktuarium** rozumie się kościół lub inne miejsce święte, do którego – za aprobatą ordynariusza miejscowego – pielgrzymują liczni wierni, z powodu szczególnej pobożności.”¹⁸

3.1.6. Miejsca w teatrach

Dane o miejscach na widowni w stałych salach teatrów i instytucji muzycznych pochodzą z rocznego sprawozdania GUS na formularzu o symbolu *K-01 - Sprawozdanie z działalności artystycznej i rozrywkowej* (poz. 1.28.01 PBSSP).

W sprawozdaniu gromadzone są dane o rodzaju jednostki i liczbie miejsc na widowni w stałej sali widowiskowej oraz wykazywana jest liczba zrealizowanych w ciągu roku przedstawień (koncertów) i liczba widzów (słuchaczy) na zorganizowanych imprezach (wydzielając informacje o działalności w stałej sali), a także liczba prezentacji artystów i zespołów zagranicznych oraz o frekwencji na tych widowiskach (koncertach). Teatry podają również liczbę zaprezentowanych w ciągu roku premier, a filharmonie i orkiestry (symfoniczne i kameralne) z ogólnej liczby koncertów wyodrębniają tzw. szkolne audycje muzyczne. Instytucje przedstawiające swoje dokonania za granicą wykazują liczbę spektakli (koncertów) wystawionych w poszczególnych krajach. Wykazywane są dane dotyczące udziału w festiwalach, prowadzonej działalności wydawniczej i różnorodnych form działalności promocyjnej i edukacyjnej (m.in. odczyty i prelekcje, konkursy, festiwale, warsztaty, imprezy plenerowe).

Pojęcia użyte w opracowaniu i tablicach uzupełniających:

Teatr

„Instytucja lub organizacja zajmująca się profesjonalnie regularnym wystawianiem utworów scenicznych (dramatycznych, lalkowych, muzycznych i rozrywkowych) posiadająca stały zespół (aktorów, śpiewaków, tancerzy, muzyków, reżyserów, scenografów itp.), z reguły posiadająca budynek lub pomieszczenie przystosowane do wystawiania utworów scenicznych, przy wykorzystaniu różnych technik przekazu: słowo, ruch, muzyka, dźwięk, plastyka (niezależnie od liczby występujących w nich osób).”¹⁹

¹⁸ Kanon 1230 Kodeksu prawa kanonicznego 1983; http://www.katolicki.net/ftp/kodeks_prawa_kanonicznego.pdf

¹⁹ *Patrz przyp.3*

Institucja muzyczna

„Wspólna nazwa instytucji scenicznych, których podstawową warstwą prezentacji jest muzyka (opera, operetka, filharmonia, orkiestra, zespół pieśni i tańca).”²⁰

Miejsca na widowni

„Liczba miejsc numerowanych (zarejestrowanych) wykorzystywanych przez instytucję kultury do stałych prezentacji scenicznych (w stałej sali wykorzystywanej przez instytucję artystyczną lub w kinie stałym do prezentacji filmów).”²¹

„Liczba miejsc w teatrach i instytucjach muzycznych odnosi się do miejsc na widowni we własnych lub wynajętych stałych salach widowiskowych. W przypadku organizowania widowni na potrzeby konkretnego spektaklu, podaje się średnią liczbę miejsc przygotowanych dla widzów w ciągu roku. Niektóre teatry i instytucje muzyczne nie rozporządzają własną salą widowiskową, a korzystają z sali innej instytucji. Miejsca na widowni w stałej sali liczone są tylko raz, niezależnie od liczby korzystających z niej instytucji.”²²

3.1.7. Dane o uczestnikach imprez masowych

Dane o imprezach masowych i ich uczestnikach pozyskiwane są z rocznego sprawozdania GUS na formularzu o symbolu *K-09 - Sprawozdanie z organizacji imprez masowych* (poz. 1.28.08 PBSSP).

Sprawozdanie sporządzają urzędy miast i gmin właściwe ze względu na miejsce przeprowadzenia imprezy masowej. Zakres informacji zbieranych w sprawozdaniu obejmuje: organizatora imprezy (osoba prawna, osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna nie posiadająca osobowości prawnej), podział imprez masowych: imprezy artystyczno-rozrywkowe (np. koncert zespołu muzycznego), interdyscyplinarne (np. występy estradowe połączone z turniejem gier sportowych), sportowe (np. mecz piłki nożnej), liczbę uczestników imprez. Dodatkowo zastosowano bardziej szczegółowy podział imprez artystyczno-rozrywkowych: koncerty, przedstawienia i spektakle, pokazy/seanse filmowe, festiwale, kabarety, widowiska cyrkowe, imprezy łączone np. pokaz filmowy i kabaret.

²⁰ *Patrz przyp.3*

²¹ *Patrz przyp.3*

²² „Kultura w 2013 r.” GUS, Warszawa 2014

Pojęcia użyte w opracowaniu i tablicach uzupełniających:

Impreza masowa

„Impreza o charakterze artystycznym, rozrywkowym lub sportowym skierowana do szerokiej publiczności, organizowana zgodnie z przepisami o bezpieczeństwie imprez masowych.”

Dodatkowe wyjaśnienia metodologiczne:

Impreza masowa zwykle odbywa się na stadionie, w hali sportowej, centrum kongresowym czy innym dużym obiekcie, a także na otwartej przestrzeni, na wydzielonym i odpowiednio oznaczonym terenie. Organizatorem takich imprez, po otrzymaniu stosownego zezwolenia, może być zarówno osoba fizyczna, osoba prawna, jak i jednostka nieposiadająca osobowości prawnej.

Definicja normatywna:

Impreza masowa - masowa impreza artystyczno-rozrywkowa lub masowa impreza sportowa, w tym mecz piłki nożnej, z wyjątkiem imprez:

- a) organizowanych w teatrach, operach, operetkach, filharmoniach, kinach, muzeach, bibliotekach, domach kultury i galeriach sztuki lub w innych podobnych obiektach,
- b) organizowanych w szkołach i placówkach oświatowych przez zarządzających tymi szkołami i placówkami,
- c) organizowanych w ramach współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży,
- d) sportowych organizowanych dla sportowców niepełnosprawnych,
- e) sportu powszechnego o charakterze rekreacji ruchowej, ogólnodostępnych i nieodpłatnych, organizowanych na terenie otwartym,
- f) zamkniętych organizowanych przez pracodawców dla ich pracowników.²³

Uczestnicy imprez masowych

Liczba uczestników – „liczba udostępnionych przez organizatora miejsc dla osób, które mogą być obecne na imprezie masowej (deklarowana przez organizatora liczba uczestników)”²⁴, określonych w zezwoleniu na przeprowadzenie imprezy masowej wydanym, w drodze decyzji, przez wójta, burmistrza albo prezydenta miasta, właściwych ze względu na miejsce przeprowadzenia imprezy. Dane o uczestnikach imprez masowy mają charakter szacunkowy,

²³ Patrz przyp.3

²⁴ <http://form.stat.gov.pl/formularze/2015/passive/K-09.pdf>

mówią bowiem o przewidywanej liczbie uczestników imprezy. Jednakże niektórzy sprawozdawcy wykazują dane o faktycznej liczbie uczestników uzyskane na podstawie informacji po zakończonej imprezie.

3.2. Wskaźnik atrakcyjności środowiskowej

3.2.1. Syntetyczny wskaźnik obszarów chronionych

3.2.1.1. Dane dotyczące obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych (tj. parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe) pochodzą ze sprawozdania stałego Głównego Urzędu Statystycznego: OS-7 – *Sprawozdanie o ochronie przyrody i krajobrazu*.

Dane pozyskiwane za pośrednictwem ww. formularza gromadzone są na potrzeby realizacji badania 1.01.007 - *Ochrona przyrody, krajobrazu i różnorodności biologicznej*, zapisanego w PBSSP w dziale *Stan i ochrona środowiska*. Celem wyżej wymienionego badania jest zewidencjonowanie i charakterystyka form ochrony przyrody.

Obowiązek składania sprawozdania OS-7 dotyczy dyrektorów parków narodowych, regionalnych dyrektorów ochrony środowiska oraz sejmików województw na mocy ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r., (Dz. U. z 2004 r., Nr 92, poz. 880 z późn. zm.).

Dane dotyczące parków narodowych obejmują całkowitą powierzchnię parku według rejestru powierzchniowego w operacie urządzeniowym parku oraz ksiąg ewidencji gruntów urzędów wojewódzkich, uzgodnioną z właściwymi terenowo wydziałami ds. geodezji urzędów wojewódzkich (powierzchnię gruntów stanowiącą własność Skarbu Państwa zgodnie z art. 4 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach – Dz. U. z 2014 r. poz. 1153, pozostających, jak i nie będących pod zarządem ministra właściwego do spraw środowiska, oraz gruntów prywatnych).

Powierzchnia rezerwatów przyrody dotyczy obiektów powołanych: do 31 XII 1997 r. zarządzeniami, a w okresie 1 I – 31 XII 1998 r. – rozporządzeniami Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa oraz do końca roku sprawozdawczego, zarządzeniami regionalnego dyrektora ochrony środowiska (art. 13 ust. 3 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody), przy czym dla aktualnego okresu sprawozdawczego wiążąca jest data wejścia w życie wymienionego zarządzenia.

Powierzchnia parków krajobrazowych określona została na podstawie ewidencji gruntów. Wielkość obiektów istniejących oraz nowo utworzonych (w roku sprawozdawczym) w drodze uchwały sejmiku województwa (art. 16 ust. 3 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody).

Powierzchnia rezerwatów przyrody i parków krajobrazowych „ogółem” obejmuje obszary z wyłączeniem podwójnego wykazania powierzchni rezerwatów, a także użytków ekologicznych, stanowisk dokumentacyjnych i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, określanych jako pozostałe formy ochrony przyrody.

Powierzchnia rezerwatu przyrody nie jest dublowana. Z chwilą, gdy na terenie parku krajobrazowego lub na jego części utworzony został rezerwat zarządzeniem regionalnego dyrektora ochrony środowiska, wykazana powierzchnia tego parku krajobrazowego była pomniejszona o powierzchnię rezerwatu utworzonego na tym terenie.

Pojęcia użyte w opracowaniu i tablicach uzupełniających:

Park narodowy obejmuje obszar wyróżniający się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, na którym ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe. Park narodowy tworzy się w celu zachowania różnorodności biologicznej, zasobów, tworów i składników przyrody nieożywionej i walorów krajobrazowych, przywrócenia właściwego stanu zasobów i składników przyrody oraz odtworzenia zniekształconych siedlisk: przyrodniczych, roślin, zwierząt lub grzybów. Utworzenie parku narodowego, zmiana jego granic lub likwidacja następuje w drodze rozporządzenia Rady Ministrów. Nadzór nad parkami narodowymi sprawuje minister właściwy do spraw środowiska.

Polska przyjęła definicję parku narodowego określoną przez Światową Unię Ochrony Przyrody i Jej Zasobów (IUCN-WCU), dlatego wszystkie 23 polskie parki narodowe, jako odpowiadające wymogom IUCN, znalazły się na jej liście.

Potwierdzeniem rangi i ponadprzeciętnych walorów przyrodniczych parków narodowych jest to, że wiele z nich ma status obszarów chronionych o randze międzynarodowej. Należy podkreślić, że UNESCO wpisało 9 parków narodowych na listę rezerwatów biosfery: Babiogórski, Białowiecki, Bieszczadzki, Bory Tucholskie, Kampinoski, Karkonoski, Poleski, Słowiński, Tatrzański, w tym 1 Białowiecki został uznany przez UNESCO za obiekt dziedzictwa światowego (*Ochrona Środowiska 2014 r., GUS, s.268-275*). Ponadto 7 parków

narodowych (Biebrzański, Słowiński, Narwiański, Poleski, część Karkonoskiego, Wigierski i Park Narodowy Ujście Warty) objętych zostało Konwencją o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego (tzw. Konwencja Ramsarska). Łączna powierzchnia parków narodowych w Polsce w końcu 2014 r. wyniosła 314,7 tys. ha, co stanowi 1% powierzchni kraju.

Rezerwat przyrody obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi. Uznanie obszaru za rezerwat następuje w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska.

Dodatkowe wyjaśnienia metodologiczne:

W zależności od przyjętego celu ochrony wyróżnia się następujące rodzaje rezerwatów:

- leśne (pozostałości i fragmenty dawnych puszczy o charakterze pierwotnym, typy zbiorowisk leśnych, stanowiska drzew na granicach zasięgu);
- wodne (wody jezior, rzek, potoków i morza wraz ze zbiorowiskami roślin i gatunkami zwierząt);
- stepowe (murawy ciepłolubne, głównie na podłożu wapiennym i gipsowym);
- słonoroślowe (słonorośla nadmorskie i śródlądowe);
- faunistyczne (populacje i siedliska ssaków, ptaków, gadów, płazów, ryb i bezkręgowców);
- florystyczne (populacje i siedliska gatunków lub grup gatunków roślin zarodnikowych i kwiatowych oraz grzybów kapeluszowych i porostów);
- torfowiskowe (zbiorowiska i gatunki torfowisk niskich, przejściowych i wysokich);
- przyrody nieożywionej (odkrywki geologiczne, zjawiska krasowe, gleby, formy skalne, jaskinie, szata naciekowa, stanowiska skamieniałości, przykłady erozji i innych procesów kształtujących powierzchnię ziemi, utwory geologiczne, wydmy);
- krajobrazowe (krajobrazy o cechach naturalnych, charakterystyczne dla poszczególnych regionów geograficznych, często z występującymi zabytkami).

Park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych

wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Utworzenie parku krajobrazowego lub powiększenie jego obszaru następuje w drodze uchwały sejmiku województwa.

Na obszarach graniczących z parkiem krajobrazowym może być wyznaczona otulina.

Obszar chronionego krajobrazu obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych. Wyznaczenie obszaru chronionego krajobrazu następuje w drodze uchwały sejmiku województwa.

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyśka, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie. Ustanowienie pomnika przyrody następuje w drodze uchwały rady gminy.

Stanowiskami dokumentacyjnymi są niewyodrębniające się na powierzchni lub możliwe do wyodrębnienia, ważne pod względem naukowym i dydaktycznym, miejsca występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych, jaskinie lub schroniska podskalne wraz z namuliskami oraz fragmenty eksploatowanych lub nieczynnych wyrobisk powierzchniowych i podziemnych. Stanowiskami dokumentacyjnymi mogą być także miejsca występowania kopalnych szczątków roślin lub zwierząt. Ustanowienie stanowiska dokumentacyjnego następuje w drodze uchwały rady gminy.

Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej – naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania. Ustanowienie użytku ekologicznego następuje w drodze uchwały rady gminy.

Zespołami przyrodniczo-krajobrazowymi są fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe lub estetyczne.

Ustanowienie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego następuje w drodze uchwały rady gminy. (*Ochrona Środowiska 2014 r., GUS, s.268-275*).

3.2.1.2. Dane dotyczące Sieci obszarów Natura 2000 pochodzą z baz Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska.

Sieć obszarów Natura 2000 to spójna funkcjonalnie europejska sieć ekologiczna, tworzona w celu zachowania siedlisk przyrodniczych oraz gatunków ważnych dla Wspólnoty Europejskiej. Obowiązek podjęcia takich działań wynika z postanowień Konwencji o różnorodności biologicznej przyjętej w dniu 5 czerwca 1992 r. w Rio de Janeiro (tzw. Konwencja z Rio). Podstawą prawną tworzenia sieci Natura 2000 są dwa akty prawne: Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z 30 listopada 2009 roku w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (zwana Dyrektywą Ptasią) oraz Dyrektywa Rady 92/43/EWG z 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (zwana Dyrektywą Siedliskową). Przewidują one stworzenie systemu obszarów połączonych korytarzami ekologicznymi, czyli fragmentami krajobrazu zagospodarowanymi w sposób umożliwiający migrację, rozprzestrzenianie i wymianę puli genetycznej gatunków. Zadaniem sieci jest utrzymanie różnorodności biologicznej przez ochronę nie tylko najcenniejszych i najrzadszych elementów przyrody, ale też najbardziej typowych, wciąż jeszcze powszechnych układów przyrodniczych charakterystycznych dla regionów biogeograficznych (np. alpejskiego, atlantyckiego, kontynentalnego). Jej tworzenie jest obowiązkiem każdego kraju członkowskiego UE, a wybór sposobu ochrony poszczególnych elementów sieci pozostawia się danemu państwu.

Sieć obszarów Natura 2000 obejmuje:

- **Obszary specjalnej ochrony ptaków – OSO** to obszary wyznaczone, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, w celu ochrony populacji dziko występujących gatunków ptaków, w granicach których ptaki mają korzystne warunki bytowania w ciągu całego życia, w dowolnym jego okresie albo stadium rozwoju.
- **Specjalne obszary ochrony siedlisk – SOO (obszary mające znaczenie dla Wspólnoty – OZW)** to obszary wyznaczone, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, w celu trwałej ochrony siedlisk przyrodniczych lub populacji zagrożonych wyginięciem gatunków roślin lub zwierząt w celu odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych lub właściwego stanu ochrony

gatunków. Obszary OZW są zatwierdzone przez Komisję Europejską w drodze decyzji, jednak nie zostały jeszcze wyznaczone aktem prawa krajowego (rozporządzeniem ministra ds. środowiska, powołującym SOO).

Obszar Natura 2000 może obejmować swym zasięgiem część lub całość obszarów i obiektów objętych innymi formami przyrody. Wyznaczenie obszaru Natura 2000, zmiana jego granic lub likwidacja następuje w drodze rozporządzenia ministra właściwego do spraw środowiska w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw rolnictwa, ministrem właściwym do spraw rozwoju wsi oraz z ministrem właściwym do spraw gospodarki wodnej (*Ochrona Środowiska 2014 r., GUS, s.268-275*).

3.2.2. Wskaźnik długości linii brzegowej (WLB)

3.2.2.1. Dane dotyczące linii brzegowej Polski wyznaczono w oparciu o dane dotyczące długości linii brzegu morskiego z trzech Urzędów Morskich w: Szczecinie, Słupsku i Gdyni, które zostały rozszacowane pomiędzy poszczególne powiaty. W wyznaczeniu długości granicy morskiej nie uwzględniono linii brzegowej zalewów: Szczecińskiego i Wiślanego jako zamkniętych morskich wód wewnętrznych, uwzględniono natomiast linię brzegową Zatoki Gdańskiej i Zatoki Puckiej.

3.2.3. Syntetyczny wskaźnik wód (SWW)

3.2.3.1. Dane dotyczące powierzchni gruntów pod wodami dotyczą:

- **gruntów pod wodami powierzchniowymi płynącymi**, do których zalicza się grunty pod wodami płynącymi w rzekach, potokach górskich, kanałach i innych ciekach, o przepływach stałych lub okresowych oraz źródła, z których cieki biorą początek, a także grunty pod wodami znajdującymi się w jeziorach i zbiornikach sztucznych, z których cieki wypływają lub do których wpływają.
- **gruntów pod wodami powierzchniowymi stojącymi**, do których zalicza się grunty pod wodami w jeziorach i zbiornikach innych niż określone powyżej.

Dane o **stanie i zmianach w ewidencyjnym przeznaczeniu gruntów** opracowano na podstawie wykazu gruntów sporządzanych przez Główny Urząd Geodezji i Kartografii oraz wojewódzkie wydziały geodezji i gospodarki gruntami. Dane te prezentowane są według powierzchni geodezyjnej, przedmiotowe dane pozyskano z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

3.2.3.2. Duże jeziora Polski

Dane dotyczące powierzchni dużych jezior Polski o powierzchni co najmniej 4 km² ustalono na podstawie opracowań własnych, do których wykorzystano Bazę Danych Ogólnogeograficznych (BDO) udostępnianą przez Centralny Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej. W przypadku jezior połączonych uwzględniono także te o powierzchni mniejszej niż 4 km².

3.2.4. Syntetyczny wskaźnik obszarów górskich (SWG)

3.2.4.1. Obszary górskie

Do wyznaczenia obszarów górskich i podgórskich (oraz podobnie jak dla obszarów pojeziernych) wykorzystano Bazę Danych Ogólnogeograficznych (BDO) udostępnianą przez Centralny Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej.

BDO odpowiada stopniem szczegółowości mapie w skali 1:250 000, a jej treść obejmuje 9 obszarów tematycznych, z których na potrzeby projektu wykorzystano podział administracyjny (granice województw i powiatów), rzeźbę terenu (izohipsy) oraz pokrycie terenu (zbiorniki wodne).

Izohipsy z warstwy BDO są poprowadzone co 40 m dla obszarów o wysokościach do 560 m n.p.m., co 80 m – od 560 do 1920 m n.p.m., natomiast dla najwyższych partii gór, ze względu na duże deniwelacje i czytelność obrazu, bez jednoznacznie przyjętego przedziału wysokości.

3.2.5. Dane o liczbie łóżek w zakładach uzdrowiskowych

W ramach sprawozdawczości GUS realizowanej w ramach PBSSP (w PBSSP 2014 – badanie 1.29.07, temat badania: Infrastruktura ochrony zdrowia i jej funkcjonowanie) na formularzu ZD-2 badane są m.in. zakłady lecznictwa uzdrowiskowego, które funkcjonują w oparciu o ustawę o działalności leczniczej oraz ustawę o lecznictwie uzdrowiskowym i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych.

Pozyskiwane są m. in. dane o liczbie zakładów, bazie łóżkowej, liczbie kuracjuszy leczonych w trybie stacjonarnym.

Zakład lecznictwa uzdrowiskowego – przedsiębiorstwo albo jednostka organizacyjna przedsiębiorstwa lub komórka podmiotu leczniczego wykonującego działalność leczniczą

w rodzaju ambulatoryjne lub stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej. Zakład lecznictwa uzdrowiskowego działa na obszarze uzdrowiska; został utworzony w celu udzielania świadczeń zdrowotnych z zakresu lecznictwa uzdrowiskowego albo rehabilitacji uzdrowiskowej, z wykorzystaniem warunków naturalnych uzdrowiska (*Zdrowie i Ochrona Zdrowia w 2013 r.*, GUS). Zgodnie z ustawą zakładami lecznictwa uzdrowiskowego są: szpitale uzdrowiskowe, sanatoria uzdrowiskowe, szpitale uzdrowiskowe dla dzieci i sanatoria uzdrowiskowe dla dzieci, przychodnie uzdrowiskowe, zakłady przyrodolecznicze, szpitale i sanatoria w urządzonych podziemnych wyrobiskach górniczych.

3.3. Wskaźnik atrakcyjności biznesowo-hotelowej wraz z informacjami z zakresu bazy noclegowej

3.3.1. Stan i wykorzystanie turystycznych obiektów noclegowych

Źródłem danych o stanie i wykorzystaniu turystycznych obiektów noclegowych w Polsce, posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych, jest stałe badanie statystyczne Głównego Urzędu Statystycznego, (w PBSSP 2014 – badanie 1.30.03, temat badania: Baza noclegowa turystyki i jej wykorzystanie) realizowane na potrzeby wymogów zawartych w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 692/2011 z dnia 6 lipca 2011 r. w sprawie europejskiej statystyki w dziedzinie turystyki (uchylające Dyrektywę Rady 95/57/WE).

Informacje o wykorzystaniu turystycznego obiektu noclegowego w poszczególnych miesiącach gromadzone są za pośrednictwem sprawozdań na formularzu KT-1. Dane te pozyskiwane są na potrzeby realizacji badania 1.30.03 *Baza noclegowa turystyki i jej wykorzystanie*, zapisanego w Programie Badań Statystycznych Statystyki Publicznej w dziale Turystyka i sport.

Jednostki sprawozdawcze prowadzące działalność zaklasyfikowaną według PKD²⁵ do grup: 55.1, 55.2, 55.3 podają: dokładną lokalizację, rodzaj i kategorię obiektu, liczbę pokoi, miejsc noclegowych, placówek gastronomicznych. Ponadto informują o wykorzystaniu

²⁵ PKD – Polska Klasyfikacja Działalności, dział 55-zakwaterowanie w podziale na grupy:

55.1 Hotele i podobne obiekty zakwaterowania

55.2 Obiekty noclegowe turystyczne i miejsca krótkotrwałego zakwaterowania

55.3 Pola kempingowe (włączając pola dla pojazdów kempingowych) i pola namiotowe

obiektu w poszczególnych miesiącach, tj. o liczbie dni działalności obiektu, nominalnej liczbie miejsc noclegowych lub pokoi, a także o liczbie osób korzystających z zakwaterowania oraz liczbie udzielonych noclegów i wynajętych pokoi (z wyodrębnieniem turystów zagranicznych).

Wykazy jednostek do badania KT-1 powstają w oparciu o Bazę Jednostek Statystycznych (BJS), która jest utworzona jako operat do wszystkich badań prowadzonych przez GUS. BJS zawiera informacje z rejestrów urzędowych (REGON) oraz innych źródeł danych. Kartoteka turystycznych obiektów noclegowych jest aktualizowana w oparciu o rejestry administracyjne, ewidencję obiektów skategoryzowanych prowadzoną przez marszałków województw oraz inne źródła.

W celu zestawienia informacji o atrakcyjności turystycznej powiatów z wykorzystaniem bazy noclegowej, z badania KT-1 wzięto pod uwagę następujące dane:

- liczba turystów (krajowych i zagranicznych) korzystających z turystycznych obiektów noclegowych,
- liczba udzielonych noclegów w turystycznych obiektach noclegowych,
- stopień wykorzystania bazy noclegowej (porównanie liczby faktycznie udzielonych noclegów do nominalnej liczby miejsc noclegowych),
- udział liczby noclegów udzielonych turystom zagranicznym w ogólnej liczbie noclegów,
- wskaźnik sezonowości (wyrażony stosunkiem liczby noclegów udzielonych w lipcu i sierpniu do liczby noclegów udzielonych w ciągu całego roku).

Z uwagi na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej, dane dotyczące liczby turystów i udzielonych im noclegów w turystycznych obiektach noclegowych zostały ukryte dla tych obszarów, gdzie liczba obiektów jest mniejsza od 3.

We wskaźniku atrakcyjności biznesowo-hotelowej wykorzystano dane o liczbie miejsc noclegowych w obiektach hotelowych i o liczbie sal konferencyjnych.

Pojęcia użyte w opracowaniu i tablicach uzupełniających:

Zgodnie z metodologią GUS, turystyczne obiekty noclegowe grupowane są w podziale na:

- obiekty hotelowe obejmujące: hotele, motele, pensjonaty i pozostałe obiekty hotelowe²⁶ (np. zajazdy, gościńce),
- pozostałe turystyczne obiekty noclegowe, w tym domy wycieczkowe, schroniska, schroniska młodzieżowe, szkolne schroniska młodzieżowe, ośrodki wczasowe, ośrodki kolonijne, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, domy pracy twórczej, zespoły domków turystycznych, kempingi, pola biwakowe, hostele, zakłady uzdrowiskowe, pokoje gościnne/ kwatery prywatne, kwatery agroturystyczne.

Sale konferencyjne – sale konferencyjne w turystycznych obiektach noclegowych.

Turyści – osoby korzystające z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych. Turyści korzystający z kilku obiektów noclegowych, liczeni są w każdym z tych obiektów oddzielnie.

Noclegi udzielone w turystycznych obiektach noclegowych – iloczyn osób (turyistów) i dni (nocy) ich pobytu.

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych – porównanie liczby faktycznie udzielonych noclegów do nominalnej liczby miejsc noclegowych wyrażone w procentach.

Nominalna liczba miejsc noclegowych – suma miejsc noclegowych przygotowanych dla turystów w każdym dniu działalności obiektu.

4. Przebieg realizacji projektu

Realizacja projektu przebiegała według następujących punktów:

1. Analiza literatury przedmiotu w celu wypracowania definicji pojęć przyjętych na potrzeby projektu (*walory turystyczne, atrakcyjność turystyczna, otoczenie powiatu*).
2. Analiza źródeł danych, identyfikacja i inwentaryzacja dostępnych zasobów informacyjnych niezbędnych do realizacji projektu.
3. Sporządzenie metodologii pomiaru atrakcyjności turystycznej na potrzeby niniejszej pracy.
4. Ustalenie zmiennych mających wpływ na atrakcyjność turystyczną oraz przypisanie im rang lub wag w zależności od wpływu na kompleksową atrakcyjność powiatu.

²⁶ Do podgrupy pozostałe obiekty hotelowe zaliczane się hotele, motele i pensjonaty, którym nie została nadana żadna kategoria oraz obiekty, które świadczą usługi hotelowe (np. codzienne sprzątnięcie).

5. Opracowanie metodologii wytyczania otoczenia powiatu na potrzeby wyznaczenia jego atrakcyjności turystycznej.
6. Ustalenie zestawu wskaźników i ich wag oraz wskaźnika syntetycznego, określających atrakcyjność turystyczną powiatów z uwzględnieniem ich otoczenia ustalonego według przyjętej metodologii.
7. Naliczenie danych, przygotowanie tablic niezbędnych do wykonania analiz.
8. Przeprowadzenie analizy taksonomicznej przestrzennego zróżnicowania powiatów pod względem ich atrakcyjności turystycznej w oparciu o zgromadzone dane.
9. Wykonanie map atrakcyjności turystycznej Polski w podziale na powiaty i województwa.
10. Analiza uzyskanych wyników i opracowanie końcowego raportu.

5. Przegląd literatury

W literaturze przedmiotu walory turystyczne są określane jako jedna ze składowych atrakcyjności turystycznej. Według T. Lijewskiego, B. Mikułowskiego i J. Wyrzykowskiego przez pojęcie walory turystyczne należy rozumieć specyficzne cechy i elementy środowiska naturalnego oraz przejawy działalności człowieka, które są przedmiotem zainteresowania turystów. Cechy walorów ma takie środowisko przyrodnicze, które jest atrakcyjne z punktu widzenia turystycznego. Według O. Rogalewskiego (1974) walory turystyczne można podzielić na trzy grupy:

1. wypoczynkowe – służące regeneracji sił fizycznych i psychicznych (np. tereny rekreacyjne cenne przyrodniczo, aglomeracje miejskie)
2. atrakcyjne krajoznawczo – walory przyrodnicze (np. parki krajobrazowe i zabytkowe, ogrody zoologiczne), kulturowe (np. zabytki budownictwa i architektury) oraz dotyczące współczesnych osiągnięć człowieka (np. obiekty nauki i kultury, techniki, gospodarki)
3. specjalistyczne – umożliwiające uprawianie turystyki specjalistycznej (np. żeglarską, kajakową, związaną z jeździectwem).

Do walorów turystycznych można zaliczyć (Gaworecki, 2000) walory przyrodnicze (klimat, ukształtowanie powierzchni i bogactwa naturalne występujące na obszarze recepcji turystycznej) i walory antropogeniczne obejmujące wszystkie elementy stworzone przez

człowieka (np. muzea, zabytki architektury i budownictwa, miejsca kultu religijnego, wydarzenia i imprezy o charakterze kulturalnym, sportowym i religijnym).

Walory turystyczne są uznawane jako kategoria obiektywna, gdyż stanowią potencjał do rozwoju zjawisk turystycznych. Z kolei atrakcje turystyczne różnią się od walorów tym, że są elementem subiektywnym (Potocka, 2009). Atrakcje turystyczne są kluczowym elementem gospodarki turystycznej, stymulują bowiem zainteresowanie odbyciem podróży do miejsca docelowego (tourism destination) oraz zapewniają zadowolenie odwiedzających te miejsca. Są magnesem przyciągającym turystów do regionu, a zarazem pobudzają popyt na inne usługi turystyczne. Atrakcje turystyczne odgrywają ogromną rolę w kształtowaniu geografii ruchu turystycznego, umożliwiają identyfikacje miejscowości i regionów, określają ich tożsamość wizerunek (Kruczek, 2014).

Termin *atrakcja turystyczna* nie ma jednej definicji. Atrakcją turystyczną może być:

- „cokolwiek, co zaciekawia turystów” (Lundberg, 1985),
- „miejsce charakterystyczne, często unikalne, np. naturalne środowisko, zabytek historyczny, takie wydarzenia jak festiwale i imprezy sportowe” (Goodall, 1990),
- „wszystkie elementy, które skłaniają turystów do opuszczenia domu, włączając w to zarówno krajobraz, interesujące formy transportu (np. statki), miejsca zakwaterowania (kurorty), restauracje, warunki sprzyjające uprawianiu różnych form aktywności, jak i związane z nimi przeżycia” (Lew, 1974).

Polska literatura krajoznawcza i turystyczna unika określenia „atrakcje turystyczne”. Powszechnie używane jest określenie „walor turystyczny” lub „walor krajoznawczy”, przy czym pojęcia te nie są jednoznaczne. Lijewski i in. walorami turystycznymi nazywają „specyficzne cechy i elementy środowiska naturalnego oraz przejawy działalności człowieka, które są przedmiotem zainteresowania turystów”. Do walorów turystycznych oprócz walorów wypoczynkowych i specjalistycznych zaliczają oni także walory krajoznawcze, które „stanowią przedmiot zainteresowań poznawczych”. Z. Kruczek i S. Sacha definiują walor turystyczny jako „zespół elementów środowiska geograficznego, który może być przedmiotem zainteresowań turystów i stanowić zarazem motyw wyjazdu do danego regionu i miejscowości”.

Atrakcyjność turystyczna to pojęcie złożone i trudne do jednoznacznej oceny, ponieważ istotną rolę w wartościowaniu środowiska przyrodniczego, kulturowego i społecznego

odgrywa czynnik psychologiczny. Innymi słowy, atrakcyjność turystyczna to „siła, z jaką dane miejsce, obiekt lub zjawisko przyciąga odwiedzających lub stopień nasycenia wydzielonych układów przestrzennych określonymi czynnikami” (Potocka, 2009). Atrakcyjność turystyczna najczęściej rozumiana jest jako właściwość obszaru lub miejscowości wynikająca z zespołu cech przyrodniczych lub pozaprzyrodniczych, które wzbudzają zainteresowanie i przyciągają turystów (Kurek, 2008).

W aspekcie geograficznym (przestrzennym) potencjał turystyczny utożsamiać można z atrakcyjnością turystyczną środowiska geograficznego, poszerzoną o pojemność turystyczną i optymalne okresy korzystania z walorów turystycznych. O atrakcyjności turystycznej obszaru, miejscowości, obiektu czy szlaku decydują trzy czynniki:

- ranga walorów turystycznych,
- stopień dostępności komunikacyjnej,
- stan zagospodarowania turystycznego.

Stanowią one łącznie o geograficznych warunkach rozwoju ruchu turystycznego na danym terenie (Rogalewski, 1972; Lijewski, Mikułowski, Wyrzykowski, 2008).

Kompleksowe występowanie tych czynników w pełni zaspokaja potrzeby turystów, przy czym obszar, miejscowość czy szlak stają się atrakcyjne turystycznie. Niemniej uważa się, że o atrakcyjności turystycznej terenu decydują niewątpliwie walory turystyczne. Ruch turystyczny, mimo że w pewnych formach i w ograniczonych rozmiarach, może występować nawet na terenach niezagospodarowanych turystycznie i trudno dostępnych pod względem komunikacyjnym, jeśli tereny te charakteryzują się cennymi walorami turystycznymi (Gaworecki, 2000).

Waloryzacji turystycznej, tzn. wyodrębnienia za pomocą różnych metod najcenniejszych i najbardziej atrakcyjnych dla turystyki obszarów w Polsce dokonywano już przed II wojną światową, jednakże prace te nie dotyczyły całego kraju, a jedynie wybranych regionów (np. Podhala). Dopiero M.I. Mileska (1963) uwzględniła w swoich pracach obszar całego kraju, dzieląc go na sześć typów krajobrazu i wskazując w każdym z nich obszary przydatne dla turystyki (za: Potocka, 2009). Jest to jednak praca opisowa, bez różnicowania za pomocą syntetycznej miary stopnia atrakcyjności turystycznej obszarów.

Próba opracowania metody pomiaru atrakcyjności turystycznej została natomiast podjęta przez Renatę Seweryn (2002) z Katedry Turystyki Akademii Ekonomicznej w Krakowie. Na potrzeby swojej pracy autorka zdefiniowała atrakcyjność turystyczną obszaru jako „zbiór tych cech, zjawisk i obiektów, które przyciągają pewną unikatowością i niezwykłością, a jednocześnie pozwalają na zrealizowanie motywu wyjazdu oraz zaspokojenie potrzeb związanych z podróżą i pobytem na tym obszarze.” Natomiast skonstruowana przez nią syntetyczna miara atrakcyjności turystycznej (SMAT) jest funkcją pięciu składowych: poziom ilościowy i jakościowy walorów danego obszaru (W_j), strukturalno-funkcjonalny rozwój jego infrastruktury transportowej (D_j), noclegowej (N_j), żywieniowej (\dot{Z}_j) i towarzyszącej (T_j). Suma iloczynów ocen poszczególnych składowych i przypisanych im wag określa atrakcyjność turystyczną obszaru. R. Seweryn opisuje ponadto, że pod pojęciem tych pięciu składowych może się kryć duża liczba różnych mierników o różnym znaczeniu i interpretacji, np. W_j – powierzchnia obszarów prawnie chronionych w procentach powierzchni jednostki terytorialnej, powierzchnia rezerwatów przyrody w procentach powierzchni jednostki terytorialnej, liczba pomników przyrody na 100 km², powierzchnia lasów w procentach jednostki terytorialnej, emisja zanieczyszczeń pyłowych i gazowych w tonach/km²; D_j – długość linii kolejowych na 100 km², długość dróg publicznych o twardej nawierzchni na 100 km², długość linii regularnej linii komunikacji autobusowej na 100 km².

Metoda opisana przez R. Seweryn jest jedynie jedną z wielu możliwych koncepcji liczenia miernika atrakcyjności turystycznej, nie została uzupełniona o dokonanie obliczeń dla poszczególnych jednostek terytorialnych. Nie uwzględnia również takich czynników, jak otoczenie i efekt transgraniczny. A przecież turysta podróżujący po kraju nie kieruje się granicami administracyjnymi wybierając cel swej podróży. W literaturze przedmiotu nie spotkano się dotychczas z takim opracowaniem dotyczącym walorów turystycznych i atrakcyjności turystycznej, które uwzględniałoby nie tylko obszar położony w określonych granicach administracyjnych, ale także w ich otoczeniu, a jednocześnie obejmowałoby wieloaspektowe miary walorów turystycznych (środowiskowych, kulturowych i związanych z bazą noclegową), które pozwoliłyby na porównania w zbiorowości 380 powiatów i miast na prawach powiatu, w tym na ich analizę taksonomiczną. Łączne ujęcie wyżej wymienionych argumentów w niniejszym opracowaniu stanowi o jego nowatorskim charakterze (22 miary źródłowe, wspólny standard dla całej zbiorowości, wieloaspektowość, uwzględnienie

otoczenia, czyli pominięcie ograniczeń wynikających z granic administracyjnych, uwzględnienie efektu transgranicznego).

6. Opracowanie metodologii pomiaru atrakcyjności turystycznej

Na potrzeby projektu skoncentrowano się na walorach turystycznych w podziale na aspekty:

- kulturowe,
- środowiskowe,
- biznesowe i związane z bazą hotelową.

Zidentyfikowane i zinwentaryzowane dane podzielono na trzy grupy:

- dane z zakresu statystyki kultury, w skład których wchodziły dane z zakresu: liczby pielgrzymów, liczby zwiedzających muzea i instytucje paramuzealne, liczby zabytków ogółem, liczby zabytków powstałych przed XVI w., liczby i rodzaju obiektów z listy UNESCO, liczby obiektów uznanych przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za Pomniki Historii (lista prezydencka), liczby miejsc na widowni w teatrach, liczby uczestników imprez masowych,
- dane środowiskowe, w skład których wchodziły dane z zakresu: długości linii brzegowej Morza Bałtyckiego, powierzchni morskich wód wewnętrznych, powierzchni dużych jezior, powierzchni gruntów pod wodami, powierzchni terenów górskich z uwzględnieniem ich wysokości, powierzchni parków narodowych, powierzchni parków krajobrazowych, powierzchni rezerwatów przyrody, powierzchni obszarów Natura 2000, liczby łóżek w zakładach uzdrowiskowych,
- dane służące wypracowaniu wskaźnika biznesowo-hotelowego, w skład których znalazły się informacje o liczbie miejsc noclegowych w obiektach hotelowych oraz liczbie sal konferencyjnych.

Przeanalizowana została również lista certyfikowanych produktów Polskiej Organizacji Turystycznej (POT), ale nie została uwzględniona ze względu na jej eklektyczny charakter. Na liście tej znajdują się zarówno różnego rodzaju obiekty, jak i wydarzenia. Z drugiej strony,

część obiektów jest ujmowana w statystyce kultury. Ze względu na zróżnicowaną charakterystykę certyfikowanych produktów turystycznych nie było możliwości uwzględnienia listy POT w całości.

6.1. Zasady tworzenia wskaźników cząstkowych, miar atrakcyjności turystycznej i syntetycznego wskaźnika atrakcyjności turystycznej

Wszystkie wskaźniki zostały utworzone według jednej zasady zapewniającej ich unormowanie i addytywność. Bez względu na to czy konstruowany był wskaźnik cząstkowy, jedna z miar atrakcyjności turystycznej (WAK, WAS, WAB) czy syntetyczny wskaźnik atrakcyjności turystycznej (WAT), to zawsze składa się on z sumy składników unormowanych w przedziale 0-100 i z wagami, które sumują się do 1. Unormowanie składników odbywa się poprzez przyporządkowanie wartości 100 powiatowi o wartości maksymalnej i proporcjonalne przeliczenie wartości dla pozostałych powiatów (w tej grupie równoprawnie traktowane są powiaty ziemskie (314) i miasta na prawach powiatu (66)). Następnie unormowane składniki są sumowane zgodnie ze wzorem:

$$\text{Wskaźnik} = \text{waga1} * \text{wsk1} + \text{waga2} * \text{wsk2} + \dots + \text{wagaN} * \text{wskN},$$

gdzie:

wsk1, wsk2, ..., wskN – wskaźniki składowe,

waga1+waga2+...+wagaN=1 .

6.2. Wskaźnik Atrakcyjności Kulturowej (WAK)

WSKAŹNIK ATRAKCYJNOŚCI KULTUROWEJ	<ul style="list-style-type: none"> • zwiedzający – WZW • zabytki (ogółem) – WZO • zabytki powstałe przed XVI w. – WZX • obiekty z listy UNESCO – WUN • Pomniki Historii (lista prezydencka) – WPH • liczba pielgrzymów – WPI • liczba miejsc na widowni w teatrach – WMW • liczba uczestników imprez masowych – WUI
--	---

$$\text{WAK} = (0,15 * \text{WPI} + 0,15 * \text{WZW} + 0,2 * \text{WZO} + 0,1 * \text{WZX} + 0,1 * \text{WUN} + 0,1 * \text{WPH} + 0,1 * \text{WMW} + 0,1 * \text{WUI})$$

gdzie:

WPI – wskaźnik liczby pielgrzymów,

WZW – wskaźnik liczby zwiedzających,
WZO – wskaźnik ogólnej liczby zabytków,
WZX – wskaźnik liczby zabytków powstałych przed XVI w.,
WUN – wskaźnik liczby obiektów na liście UNESCO,
WPH – wskaźnik Pomników Historii (lista prezydencka),
WMW – wskaźnik liczby miejsc w teatrach i instytucjach muzycznych,
WUI – wskaźnik uczestników imprez masowych.

Wskaźniki WPI, WZW, WZO, WZX, WMW i WUI obliczono według zasady:

$$Wsk = 100 * \frac{W_p}{W_{max}}$$

gdzie:

Wsk – obliczany wskaźnik,

W_p – wartość zmiennej dla danego powiatu,

W_{max} – wartość maksymalna zmiennej.

Dla wskaźników WPH i WUN wskaźnik przyjął postać:

$$Wsk = 100 * \frac{W_p}{3}$$

gdzie:

Wsk – obliczany wskaźnik,

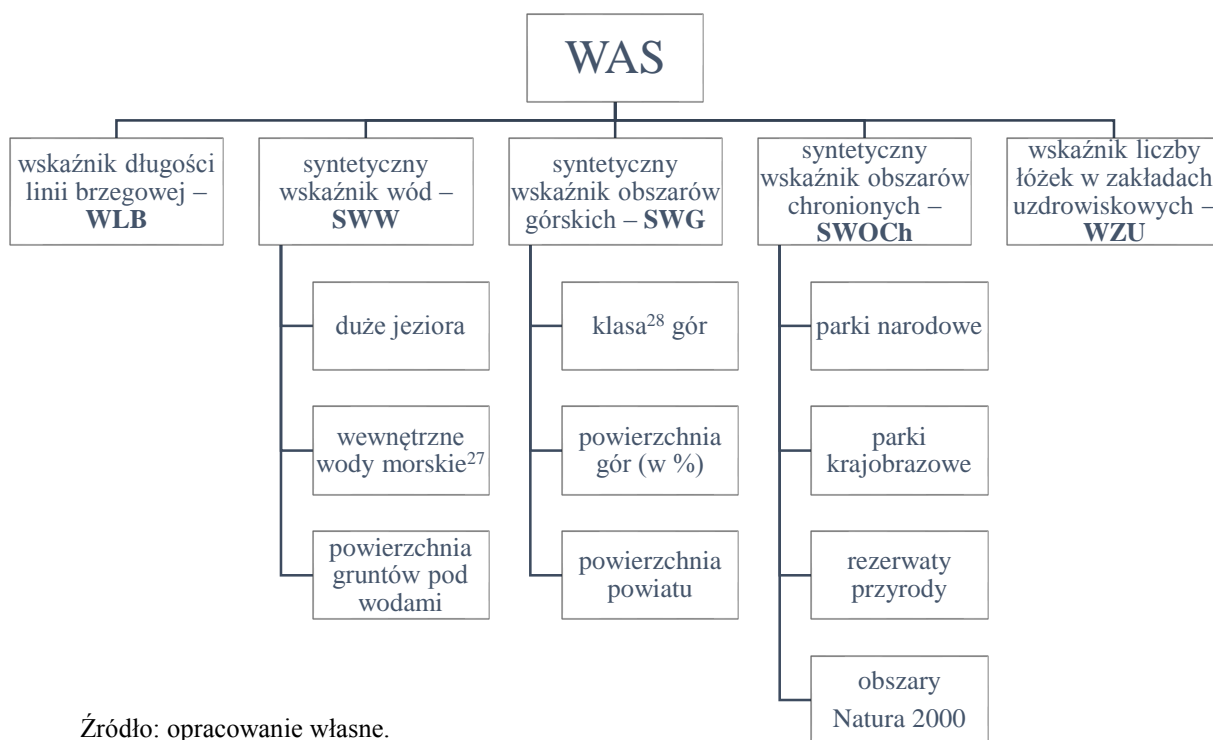
W_p – zmienna dla danego powiatu przyjmująca wartość 1, 2 lub 3, w zależności od liczby pozycji na liście oraz charakteru – pojedynczy obiekt lub zespół obiektów (np. starówka).

Mianownikiem jest liczba 3, przyjęta jako maksymalna wartość zmiennej.

6.3. Wskaźnik atrakcyjności środowiskowej (WAS)

Wskaźnik atrakcyjności środowiskowej zbudowany został w oparciu o 5 wskaźników w tym 3 syntetyczne.

Wykres 1. Schemat budowy wskaźnika atrakcyjności środowiskowej

Źródło: opracowanie własne.

$$WAS = \left(\frac{1}{6} * SWW + \frac{1}{6} * WLB + \frac{1}{6} * SWG + \frac{1}{4} * SWOCh + \frac{1}{4} * WZU \right)$$

²⁷ Zgodnie z Ustawą z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej, morskimi wodami wewnętrznymi są:

- 1) część Jeziora Nowowarpieńskiego i część Zalewu Szczecińskiego wraz ze Świną i Dziwną oraz Zalewem Kamieńskim, znajdująca się na wschód od granicy państwowej między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec, oraz rzeka Odra pomiędzy Zalewem Szczecińskim a wodami portu Szczecin;
- 2) część Zatoki Gdańskiej zamknięta linią podstawową biegnącą od punktu o współrzędnych 54°37'36" szerokości geograficznej północnej i 18°49'18" długości geograficznej wschodniej (na Mierzei Helskiej) do punktu o współrzędnych 54°22'12" szerokości geograficznej północnej i 19°21'00" długości geograficznej wschodniej (na Mierzei Wiślanej);
- 3) część Zalewu Wiślanego, znajdująca się na południowy zachód od granicy państwowej między Rzeczpospolitą Polską a Federacją Rosyjską na tym Zalewie;
- 4) wody portów określone od strony morza linią łączącą najdalej wysunięte w morze stałe urządzenia portowe, stanowiące integralną część systemu portowego.

Na potrzeby projektu, w celu zapewnienia spójności z szacowaniem długości linii brzegowej (podrozdział 3.2.2.1), uwzględniono dane dotyczące wód wewnętrznych wymienione w pkt 1 i 3 ww. ustawy. Nie uwzględniono wód Zatoki Puckiej ze względu na otwarty charakter tego akwenu, odmienny od wód Zalewu Szczecińskiego i Zalewu Wiślanego.

²⁸ Obszarom górskim i podgórskim przypisano odpowiednio wartości w zależności od wysokości obszarów na terenie powiatu.

gdzie:

WLB - Wskaźnik Długości Linii Brzegowej,

SWW - Syntetyczny Wskaźnik Wód,

SWG - Syntetyczny Wskaźnik Obszarów Górskich,

SWOCh - Syntetyczny Wskaźnik Obszarów Chronionych,

WZU - Wskaźnik Liczby Łóżek w Zakładach Uzdrawiskowych.

Poszczególne wskaźniki cząstkowe skonstruowano w następujący sposób:

➤ **Wskaźnik długości linii brzegowej (WLB)**

$$WLB = 100 * \frac{L_B}{L_{max}}$$

gdzie:

L_B - długość linii brzegowej (km),

L_{max} - maksymalna wartość linii brzegowej w powiecie

➤ **Syntetyczny wskaźnik wód (SWW)**

$$SWW = 100 * \frac{\frac{JD + WM}{(JD + WM)_{max}} + \frac{WG}{WG_{max}}}{JDWMWG_{max}}$$

gdzie:

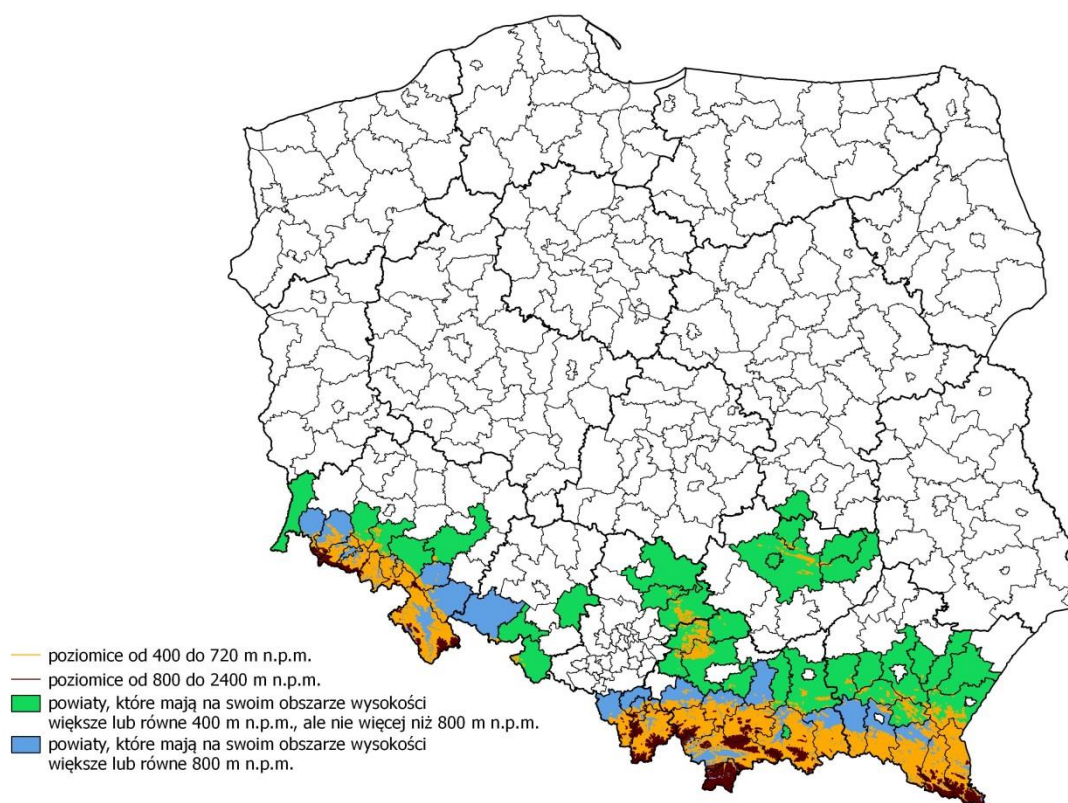
JD- powierzchnia dużych jezior (min. 4 km²), WM- powierzchnia wewnętrznych wód morskich (km²), (JD+WM)_{max} - maksymalna sumy powierzchni wewnętrznych wód morskich i dużych jezior wśród powiatów, WG - powierzchnia gruntów pod wodami (km²), WG_{max} - maksymalna wartość powierzchni gruntów pod wodami wśród powiatów, JDWMWG_{max} - maksymalna wartość z unormowanych sum powierzchni: dużych jezior i wewnętrznych wód morskich oraz grunty pod wodami wśród powiatów.

➤ Syntetyczny wskaźnik obszarów górskich (SWG)

Jednym z etapów realizacji prac związanych z opracowaniem wskaźnika środowiskowego było wyznaczenie obszarów górskich na terenie poszczególnych powiatów.

Powiaty górskie i podgórskie zostały sklasyfikowane przy wykorzystaniu programu Quantum GIS poprzez nałożenia na siebie treści dotyczącej podziału administracyjnego oraz izohips z BDO (Bazę Danych Ogólnogeograficznych). Z warstwy rzeźba terenu wyselekcjonowano izohipsy o wysokościach 400 m n.p.m. i więcej (oznaczone kolorem żółtym), a następnie w celu uszczegółowienia obrazu, wybrano izohipsy o wartościach 800 m n.p.m. i więcej (kolor brązowy). Kolejnym krokiem było wybranie tych powiatów, które mają na swoim obszarze wysokości większe lub równe 400 m n.p.m., a następnie zawężenie dalszej analizy jedynie do powiatów, które mają na swoim terenie wysokości równe 800 m n.p.m. lub więcej (mapa 1).

Mapa 1. Powiaty górskie i podgórskie

Źródło: opracowanie własne.

$$SWG = 100 * \frac{Kl_G * \%P_G * P_P}{G_{max}}$$

gdzie:

Kl_G - klasa gór, $\%P_G$ - % powierzchni gór, P_P - powierzchnia powiatu (km²) – w przypadku występowania pasm górskich o różnych klasach wysokości na terenie powiatu wyznaczano je odrębnie z zastosowaniem zróżnicowanych wartości klasy gór, G_{max} - maksymalna wartość iloczynu klasy gór.

Klasom gór i obszarów podgórskich odpowiednio przypisano następujące wartości dla pasm górskich według wysokości najwyższego szczytu.

Rodzaj obszaru	Waga
Obszary podgórskie (i Góry Świętokrzyskie)	
o wysokości 400 - 800 m n.p.m.	1
Klasy gór:	
800 – 1200 m n.p.m.	2
1200 – 1600 m n.p.m.	3
1600 – 2000 m n.p.m.	5
powyżej 2000 m n.p.m.	8

➤ **Syntetyczny wskaźnik obszarów chronionych (SWOCh)**

$$SWOCh = 100 * \frac{\left(\frac{2(PN_{pow.} + RP_{pow.} + PK_{pow.})}{OCh_{max}} + \frac{PN_{pow.}}{PN_{max}} + \frac{\sum N2000}{N2000_{max}} \right) \frac{1}{4}}{SWOChN_{max}}$$

gdzie:

$PN_{pow.}$ - powierzchnia parku narodowego (ha), $RP_{pow.}$ - powierzchnia rezerwatu przyrody (ha), $PK_{pow.}$ - powierzchnia rezerwatów przyrody (ha), $N2000$ - powierzchnia Natury 2000 (ha), OCh_{max} - maksymalna wartość sumy obszarów chronionych: parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych z powiatów, PN_{max} - maksymalna wartość powierzchni parku narodowego z powiatów (ha), $N2000_{max}$ - maksymalna wartość powierzchni Natury 2000 z powiatów (ha), $OChN_{max}$ - maksymalna wartość sumy obszarów chronionych: parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, Natura 2000 z powiatów, $SWOChN_{max}$ - maksymalna wartość syntetycznego wskaźnika obszarów chronionych.

➤ **Wskaźnik liczby łóżek w zakładach uzdrowiskowych (WZU)**

$$WZU = 100 * \frac{L_B}{L_{max}}$$

gdzie:

L_B - łóżka w zakładach uzdrowiskowych (sztuki),

L_{max} - maksymalna liczba łóżek w zakładach uzdrowiskowych z powiatów.

Pierwsze trzy wskaźniki odnoszą się do walorów krajobrazowych, a ostatnie dwa – do zasobów środowiskowych prawnie chronionych oraz tych wykorzystywanych w lecznictwie uzdrowiskowym.

6.4. Wskaźnik Atrakcyjności Biznesowo-Hotelowej (WAB)

$$WAB = (0,75 WMN + 0,25 WSK)$$

gdzie:

WMN – wskaźnik miejsc noclegowych w obiektach hotelowych,

WSK – wskaźnik sal konferencyjnych.

Wskaźnik atrakcyjności biznesowo-hotelowej dopełnia dwa opisane powyżej wskaźniki: WAK i WAS. Jest miarą opisującą z jednej strony segment ruchu turystycznego związany z podróżami służbowymi, konferencjami i szkoleniami, z drugiej zaś – z tą częścią prywatnych podróży, podczas których turyści korzystają z noclegów w obiektach hotelowych, które charakteryzują się wyższym standardem usług i wyższą ceną niż w pozostałej niehotelowej bazie noclegowej. Z tego powodu dominującym składnikiem tego wskaźnika jest ten opisujący liczbę miejsc noclegowych w obiektach hotelowych – z wagą $\frac{3}{4}$.

Składowe WMN i WSK zostały unormowane zgodnie z ogólną zasadą, że wartość 100 jest przyporządkowana powiatowi o najwyższej wartości danego wskaźnika, a wartości dla pozostałych powiatów są przeliczane proporcjonalnie.

6.5 Wskaźnik Atrakcyjności Turystycznej (WAT)

Skonstruowanie WAK, WAS i WAB umożliwiło wypracowanie wskaźnika syntetycznego łączącego wyżej wymienione wskaźniki i charakteryzującego atrakcyjność turystyczną tj. **Wskaźnika Atrakcyjności Turystycznej (WAT)**.

$$WAT = 0,4*WAK+0,4*WAS+0,2*WAB$$

gdzie:

WAT, WAK, WAS i WAB są odpowiednio opisanymi powyżej wskaźnikami atrakcyjności turystycznej, środowiskowej, kulturowej i biznesowo-hotelowej.

Przyjęte wagi odzwierciedlają równoprawny wkład walorów środowiskowych i kulturowych (po 40%) do wskaźnika atrakcyjności turystycznej i uzupełniającą rolę wskaźnika biznesowo-hotelowego (20%). Oczywiście zarówno turyści mają zróżnicowane preferencje co do walorów, które ich najbardziej interesują, jak i różnorodny bywa także cel wyjazdu turystycznego. Przeważał jednak pogląd, że jeden wskaźnik syntetyczny będący sumą ważoną wskaźników: kulturowego (WAK), środowiskowego (WAS) i biznesowo - hotelowego (WAB) pozwala na łatwiejsze porównania pomiędzy powiatami i jest czytelniejszy niż byłoby to w przypadku stosowania wielu równoprawnych miar.

W dalszej części raportu analizie poddany został zarówno wskaźnik syntetyczny atrakcyjności turystycznej (WAT), jak i jego składowe: kulturowa - WAK, środowiskowa – WAS i biznesowo-hotelowa - WAB.

6.6. Opracowanie metody wyznaczania i pomiaru otoczenia powiatów

Podstawą przeprowadzonych analiz mających na celu uwzględnienie w obliczeniach sąsiedztwa i otoczenia poszczególnych powiatów był zbiór zawierający dane o współrzędnych geograficznych siedzib powiatów w Polsce. Zbiór ten posłużył do utworzenia macierzy odległości o wymiarach 380 x 380, w której znajdowały się odległości wyrażone w kilometrach pomiędzy siedzibami władz powiatów i miast na prawach powiatów. Za sąsiadów danego powiatu uznawano jednostki administracyjne, których siedziba znajdowała się w promieniu $R=48,564$ km od siedziby analizowanego powiatu. Promień ten jest trzykrotnością

promienia takiego koła R , którego powierzchnia pomnożona przez 380 (łącznie liczba powiatów ziemskich i miast na prawach powiatu) daje powierzchnię Polski²⁹.

Największą liczbą sąsiadów wyznaczonych w wyżej opisany sposób ma miasto na prawach powiatu Ruda Śląska – 32, natomiast po 1 sąsiadzie mają powiaty: ślubicki, tatrzański oraz hajnowski.

Kolejnym etapem analizy było utworzenie funkcji opisującej wpływ sąsiada na dany powiat. Przyjęto, że wraz ze wzrostem odległości siedziby powiatu od siedziby powiatu analizowanego jego wpływ będzie malał. Tę zależność opisuje następująca formuła:

$$f_i = 1 - \frac{d_j}{R},$$

gdzie:

f_i – wartość funkcji odległości dla powiatu i ,

d_j – odległość siedziby powiatu i -tego od siedziby powiatu j -tego,

R – przyjęty promień maksymalny.

Wskaźnik wpływu otoczenia na atrakcyjność danego powiatu rozumiana jest jako suma iloczynu funkcji odległości i wskaźnika atrakcyjności sąsiadów znajdujących się w promieniu analizowanego powiatu:

$$a_i = \sum_{j=1}^m f_j w_j,$$

gdzie:

f_j – wartość funkcji odległości dla j -tego powiatu,

w_j – wartość wskaźnika atrakcyjności dla j -powiatu.

Ostateczna wartość wskaźnika atrakcyjności powiatu uwzględniająca wpływ otoczenia jest wyrażona jako średnia ważona:

$$w_{i_o} = 0,75w_i + 0,25a_i,$$

gdzie: w_{i_o} – wskaźnik atrakcyjności i -tego powiatu uwzględniający otoczenie, w_i – wskaźnik atrakcyjności i -tego powiatu nieuwzględniający otoczenia, a_i – wpływ otoczenia na i -ty powiat. Wagi $\frac{3}{4}$ i $\frac{1}{4}$ przyjęto w taki sposób, aby dla ok. $\frac{1}{2}$ ogólnej liczby powiatów i miast na prawach powiatu dominował składnik atrakcyjności powiatu nieuwzględniający otoczenia, a dla pozostałej $\frac{1}{2}$ - wskaźnik wpływu otoczenia.

²⁹ Łysoń P., Szymkowiak M., Wawrowski Ł., 2015

6.7. Poprawki transgraniczne

Przyjęta w projekcie metodologia konstruowania wskaźników z uwzględnieniem otoczenia uwzględnia walory turystyczne sąsiednich powiatów, które są w zasięgu turysty w bliskiej odległości od miejsca jego pobytu. Trzeba jednak zauważyć, że ograniczenie się w analizie do terytorium Polski powoduje, że nie uwzględniamy walorów obszarów transgranicznych w krajach członkowskich UE, które dzięki swobodzie przepływu osób są prawie tak samo dostępne jak krajowe atrakcje turystyczne. Pominięcie w analizie obszarów transgranicznych na terytorium Ukrainy, Białorusi i Rosji wiąże się z faktem konieczności dokonania odprawy granicznej, często poprzedzonej dłuższym oczekiwaniem, co znacząco utrudnia korzystanie z atrakcji turystycznych za granicą RP. Tymczasem w podróży do sąsiednich państw członkowskich UE wystarczy przekroczyć granicę i mieć ze sobą dokument tożsamości i niezbędną kwotę pieniędzy.

Ze względu na powyższe argumenty w ramach projektu została wprowadzona *poprawka transgraniczna* skonstruowana w sposób w jak największym stopniu odpowiadający metodologii uwzględniania otoczenia powiatów na terytorium RP. Ze względu na niedostępność danych z obszarów transgranicznych w takim zakresie, jakim autorzy dysponowali w odniesieniu do polskich powiatów, pozyskane zostały informacje o obiektach z listy UNESCO i parkach narodowych w odległości do 50 km od polskiej granicy.

Z listy dziedzictwa UNESCO w obszarze 50 km od granic Polski wzięto pod uwagę następujące **pozycje kulturowe**:

w Czechach: Litomyšl – zamek renesansowo-barokowy wraz z ogrodami,

w Niemczech: Bad Muskau – Park Mużakowski,

na Słowacji: Spisz z obiektami: miasto Levoča (Lewocza) – zamek Spiski i związane z nim zabytki, Spišské Podhradie (Spiskie Podgrodzie) – Spiska Kapituła – siedziba biskupów Spiszu i Žehra – zabytkowy kościół, Bardejov – średniowieczne miasto obronne, Vlkolinec – rezerwat architektury ludowej, Bodružal – cerkiew greckokatolicka p.w. św. Mikołaja), Hervartov – kościół rzymskokatolicki p.w. św. Franciszka z Asyżu, Kežmarok (Kieżmark) – protestancki kościół artykularny, Ladomirová – cerkiew greckokatolicka p.w. św. Michała), Leštiny – protestancki kościół artykularny, Ruská Bystrá – cerkiew greckokatolicka p.w. Przeniesienia relikwii św. Mikołaja, Tvrdošín (Twardoszyn) – kościół rzymskokatolicki p.w. Wszystkich Świętych;

oraz obszary przyrodnicze:

w Niemczech – Lössau: rezerwat biosfery – UNESCO-Biosphärenreservat Spreewald,
na Słowacji – lasy bukowe – Havešová, Rožok, Stužica w Górach Bukowskich
i Kyjovský prales (Puszcza Kijowska) w Górach Wyhorlat.

Ponadto ujęto nie występujący na liście UNESCO – Narodowy rezerwat przyrody
Skały Adrspasko-Cieplickie (Národní přírodní rezervace Adršpašskoteplické skály),
położony w Czechach w rejonie Teplice nad Metují/Adršpach, ze względu na wyjątkowość
krajobrazową oraz dużą popularność Skamieniałego (Skalnego) Miasta w Polsce.

Obiektom z listy UNESCO przypisana została waga 0,2 w ramach wskaźnika WAK,
która jest taka sama jak łączna waga dla obiektów z listy UNESCO i pomników historii
w Polsce. Tak samo jak i dla obiektów w Polsce waga wewnątrz tej kategorii została
zróżnicowana: 1/3 dla pojedynczego obiektu, 2/3 dla wpisu na listę UNESCO dot. zespołu
miejskiego – Litomyśl (Republika Czeska) i Bardejów (Słowacja) oraz 1 gdy wpis na listę
obejmował więcej niż 2 obiekty o różnym charakterze – przypadek Spisza obejmującego
miasto Lewoczę, Spiski Zamek i kościół w miejscowości Žehra. Do listy uwzględnionych
obiektów transgranicznych przyjęte zostało dodatkowo Skamieniałe Miasto w Adrspach,
z wagą pomniejszoną o 1/2 ze względu na brak wpisu na listę UNESCO.

Podobnie jak w przypadku krajowych powiatów stanowiących otoczenie
wykorzystana została funkcja odległości określona jako:

$$f_i = 1 - \frac{d_j}{R},$$

gdzie: f_i - wartość funkcji odległości dla powiatu i , d_j – odległość siedziby powiatu i -tego od
siedziby powiatu j -tego, R - wyznaczony w ramach analizy otoczenia powiatu maksymalny
promień $R=48,564$ km.

Ze względu na fakt, iż zidentyfikowane za granicą zasoby stanowią jedynie wycinek
zasobów kulturowych analizowanych dla polskich powiatów, co prowadziło do
niedoszacowania zasobów w obszarach przygranicznych w sąsiednich państwach
członkowskich UE, które można wykorzystać w ramach krótkiego wyjazdu transgranicznego,
przyjęto nieco inną procedurę wyznaczania odległości d_j , która zmniejsza efekt
niedoszacowania zasobów – przyjęto odległość d_j jako najmniejszą odległość liczoną od
obiektu lub jego granic do granicy powiatu w Polsce, dla którego wyznaczana jest poprawka
transgraniczna.

Analogiczna procedura została zastosowana dla następujących parków narodowych z sąsiednich państw członkowskich UE: 8 parków narodowych Słowacji (tj.: Tatrzański PN, Pieniński PN, PN Nizne Tatry, PN Mała Fatra, PN Wielka Fatra, PN Słowacki Raj, PN Połoniny, PN Płaskowyż Murański), 2 parki narodowe Czech (tj.: PN Czeska Szwajcaria, Karkonoski PN), 2 parki narodowe Niemiec (tj. PN Saskiej Szwajcarii, PN Doliny Dolnej Odry).

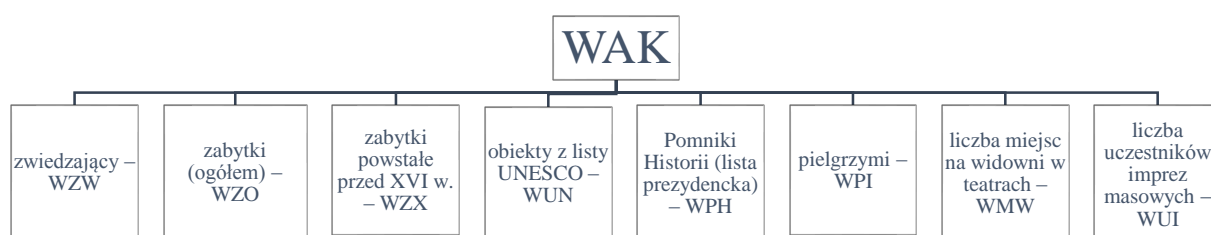
Funkcja odległości $f_i = 1 - \frac{d_j}{R}$, dla WAS jest taka sama jak wyżej opisana dla transgranicznej poprawki WAK.

Dla wskaźnika obszarów chronionych w ramach WAS została przyjęta waga równa 0,25, taka sama jak dla polskich powiatów. W ramach tego wskaźnika, tak jak i dla polskich powiatów, z łączną wagą 0,75 uwzględniane są parki narodowe. Z kolei wartość wskaźnika dla poszczególnych parków narodowych, tak jak i dla polskich powiatów, jest proporcjonalna do ich powierzchni i przyjmuje maksymalną wartość równą 100 dla największego parku – w tym przypadku dla Tatrzańskiego Parku Narodowego (Słowacja).

7. Rozkład atrakcyjności powiatów

7.1. Rozkład atrakcyjności kulturowej - wskaźnik WAK

Wykres 2. Schemat budowy wskaźnika atrakcyjności kulturowej

Źródło: opracowanie własne.

Po wyliczeniu dla poszczególnych powiatów WAK, zawierającego wskaźniki: liczby osób zwiedzających muzea i instytucje paramuzealne, liczby zabytków nieruchomych oraz wyodrębnionej grupy zabytków, które powstały przez XVI wiekiem, liczby pielgrzymów, liczby obiektów na prezydenckiej liście pomników historii i liście światowego dziedzictwa UNESCO, liczby miejsc na widowni w stałych salach teatrów i instytucji muzycznych oraz liczby uczestników imprez masowych, uwzględniono wpływ zasobów i walorów powiatów otaczających, a następnie powtórnie skorygowano wskaźnik stosując poprawkę transgraniczną.

Tablica1. Górna grupa decylowa powiatów uszeregowana względem wskaźnika WAK uwzględniającego wpływ otoczenia i poprawkę transgraniczną

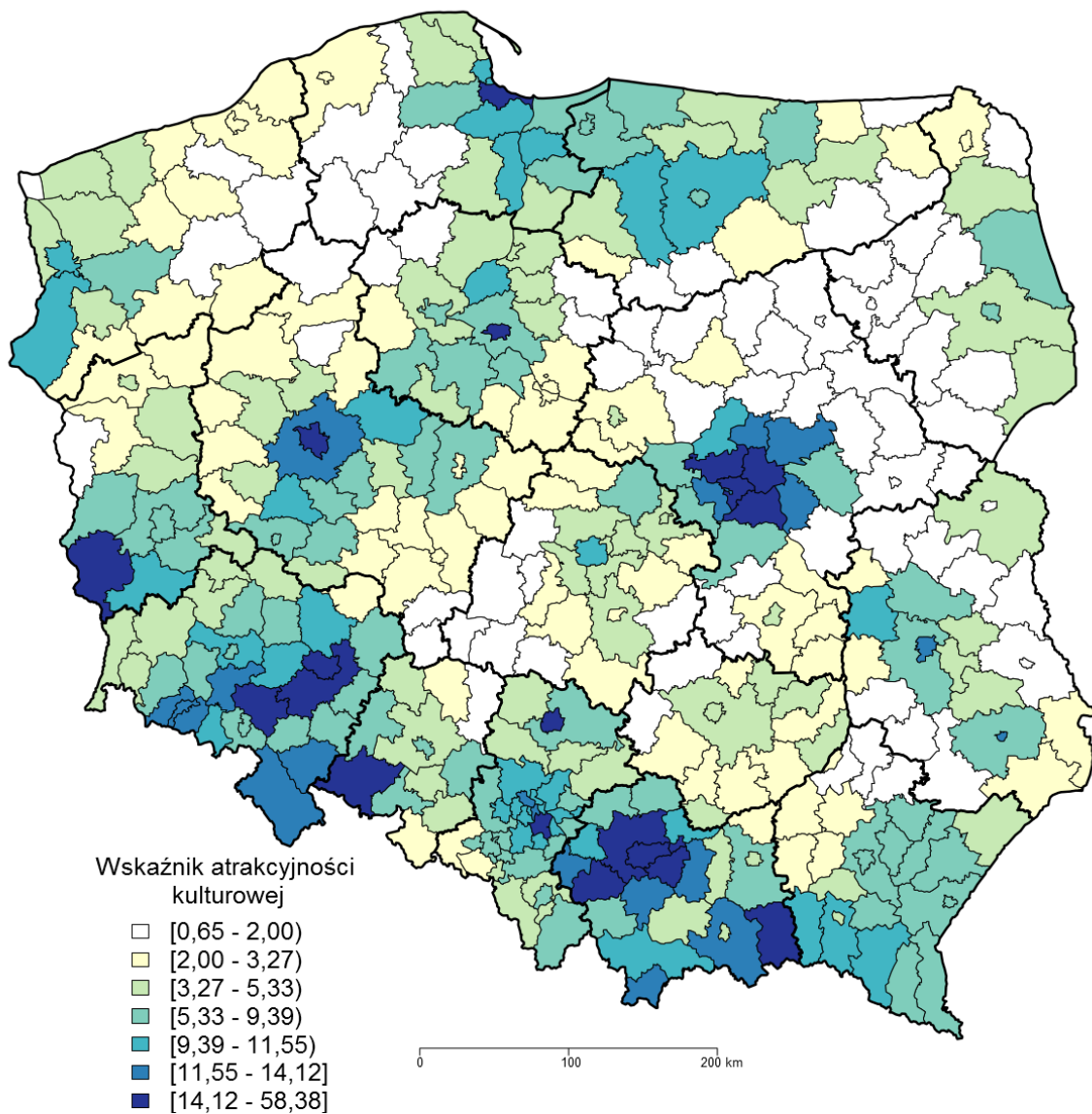
Lp.	Powiat	Województwo	WAK
1	Warszawa	mazowieckie	58,4
2	Kraków	małopolskie	52,3
3	Wrocław	dolnośląskie	32,0
4	Gdańsk	pomorskie	23,0
5	krakowski	małopolskie	22,9
6	wielicki	małopolskie	22,5
7	Toruń	kujawsko-pomorskie	22,4
8	Poznań	wielkopolskie	20,0
9	Katowice	śląskie	18,9
10	Częstochowa	śląskie	17,7
11	warszawski zachodni	mazowieckie	17,4
12	pruszkowski	mazowieckie	16,8
13	gorlicki	małopolskie	16,8
14	wadowicki	małopolskie	16,8
15	piaseczyński	mazowieckie	15,5
16	wrocławski	dolnośląskie	14,8
17	nyski	opolskie	14,2
18	żarski	lubuskie	14,1
19	świdnicki	dolnośląskie	14,1
20	jeleniogórski	dolnośląskie	14,1
21	poznański	wielkopolskie	13,6
22	grodziski	mazowieckie	13,5
23	Jelenia Góra	dolnośląskie	13,4
24	jaworski	dolnośląskie	13,2
25	tatrzański	małopolskie	13,2
26	myślenicki	małopolskie	13,2
27	bocheński	małopolskie	13,1
28	Zamość	lubelskie	12,8
29	wołomiński	mazowieckie	12,8
30	legionowski	mazowieckie	12,6
31	nowosądecki	małopolskie	12,6
32	Chorzów	śląskie	12,5
33	Lublin	lubelskie	12,4
34	otwocki	mazowieckie	12,2
35	kłodzki	dolnośląskie	12,2
36	oświęcimski	małopolskie	12,0
37	ząbkowicki	dolnośląskie	11,6
38	Bytom	śląskie	11,6

Prezentowane w tabelicy 1 najwyższe wartości wskaźnika atrakcyjności kulturowej (dla powiatów z dziesiątej - górnej grupy decylowej), wyliczone w sposób opisany powyżej, obrazują istotne zróżnicowanie pod względem wartości wskaźnika, jak dominację powiatów z województw mazowieckiego, małopolskiego i dolnośląskiego.

Warto zauważyć, że o ile w pewnym stopniu wartości niektórym powiatom województwa dolnośląskiego i małopolskiego dodało sąsiedztwo liderów – Krakowa i Wrocławia, to posiadają one także istotne własne zasoby kulturowe. Z kolei powiaty województwa mazowieckiego zlokalizowane w pobliżu Warszawy w zdecydowanie większym stopniu skorzystały na jej sąsiedztwie, bowiem (z wyjątkiem powiatu grodziskiego) żaden z występujących w tej grupie powiatów samodzielnie nie uzyskałby wysokiej wartości wskaźnika atrakcyjności kulturowej.

Wśród powiatów z górnej grupy decylowej przeważają powiaty ziemskie (25), ale warto podkreślić, że w pierwszej dziesiątce jest osiem miast na prawach powiatu. Powiaty ziemskie zyskują na wskaźniku liczby zabytków (np. kłodzki, nyski, świdnicki, żarski), zwiedzających muzea (np. wielicki i oświęcimski) i liczbie pielgrzymów (np. wadowicki – Kalwaria Zebrzydowska). Wskaźnik liczby pielgrzymów bardzo silnie wpłynął na wartość WAK dla Częstochowy (Jasna Góra). Podkreślić również trzeba, że składniki wskaźnika atrakcyjności kulturowej, takie jak liczba uczestników imprez masowych czy liczba miejsc w teatrach premiuje miasta na prawach powiatu. Warto podkreślić dominującą pozycję liderów: Warszawy i Krakowa oraz bardzo wyraźną trzecią lokatę Wrocławia. Kolejne cztery pozycje z bardzo podobną wartością WAT zajmują Gdańsk i Toruń oraz powiaty ziemskie krakowski i wielicki, które obok własnych zasobów korzystają z bliskości bogatych zasobów kulturowych Krakowa.

Mapa 2. Wskaźnik atrakcyjności kulturowej uwzględniający otoczenie i poprawkę transgraniczną

Źródło: opracowanie własne.

7.2. Rozkład atrakcyjności środowiskowej - wskaźnik WAS

Polska zaliczana jest do grupy państw europejskich o najwyższym wskaźniku **różnorodności biologicznej**, zarówno pod względem ilości gatunków, jak i walorów środowiskowych. Różnorodność ta kształtowana jest przez stosunkowo dużą powierzchnię

lasów i obszarów wodno-błotnych, jak również ekstensywne użytkowanie obszarów rolniczych.

Dążąc do zachowania posiadanych wartości przyrodniczych, Polska od wielu lat rozwija różnorodne formy ochrony prawnej obszarów i obiektów, a także poszczególnych gatunków roślin i zwierząt oraz ich siedlisk.

Powierzchnia **obszarów prawnie chronionej przyrody** (łącznie z tą częścią obszarów Natura 2000, która mieści się w granicach obszarów prawnie chronionych) w końcu 2014 r. wynosiła ponad 10,1 mln ha, co stanowiło 32,5% powierzchni kraju. Najwyższą pozycję spośród prawnie chronionych form ochrony przyrody zajmują **parki narodowe**.

Wśród prawnie chronionych obiektów i obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych w końcu 2014 r. było:

- 1481 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni 166 tys. ha,
- 122 parki krajobrazowe łącznie zajmujące powierzchnię 2526 tys. ha,
- 385 obszarów chronionego krajobrazu o łącznej powierzchni 7011 tys. ha,
- 7914 pozostałych form ochrony przyrody (użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe), które łącznie zajmowały 149 tys. ha,
- ponad 36 tys. pomników przyrody.

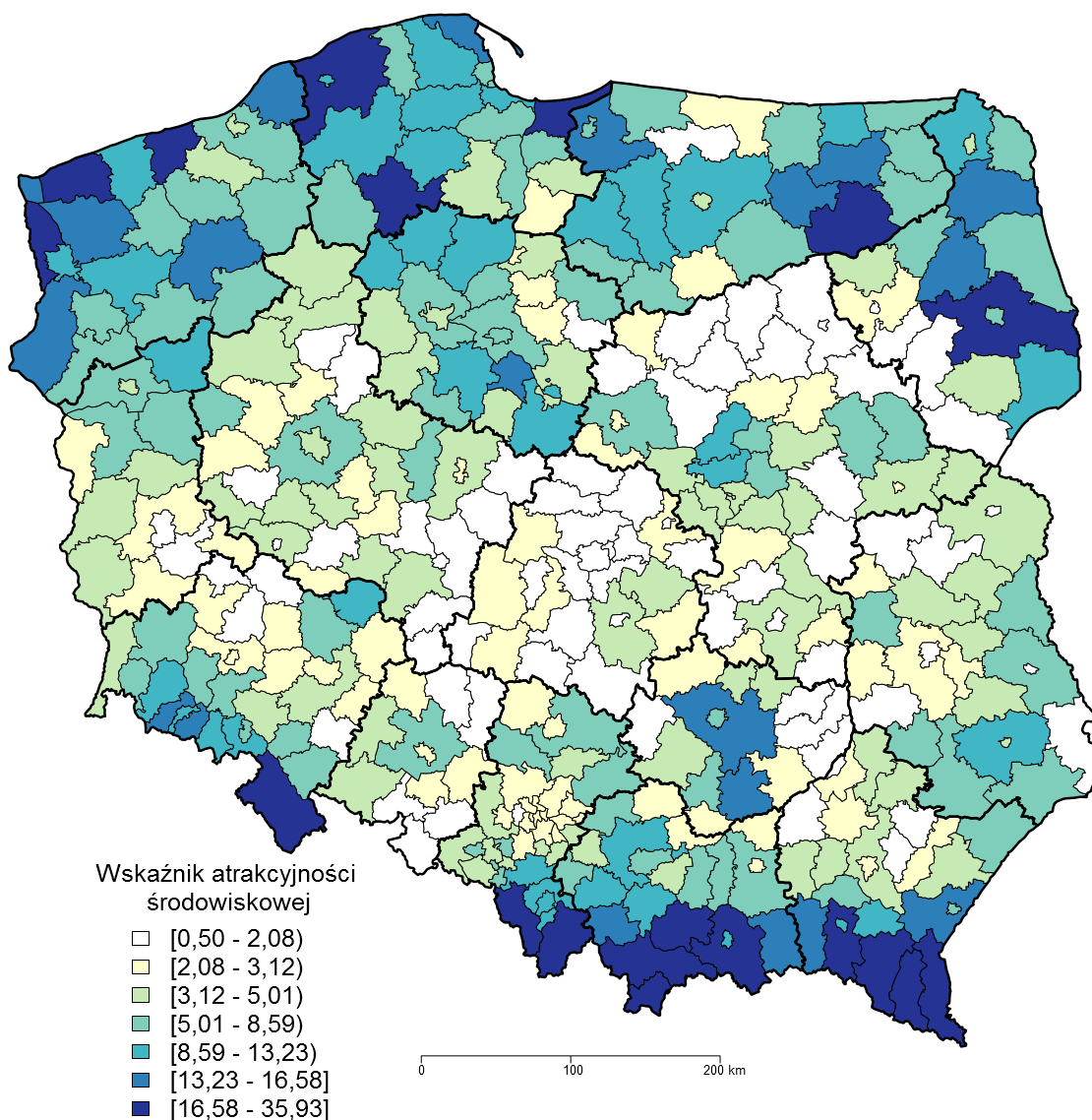
Do obszarów szczególnie cennych przyrodniczo i wartościowych z punktu widzenia rozwoju turystyki, zalicza się **parki narodowe, parki krajobrazowe** oraz **rezerваты przyrody** (Sikorska-Wolak 2009).

Obszary chronione z uwagi na cenne walory przyrodnicze stanowią często obszar recepcji turystycznej. Formy ich promocji jako obszarów recepcji turystycznej znajdują uwagę władz samorządowych szczebla tak lokalnego jak i administracji rządowej struktur unijnych. W celu ukazania atrakcyjności środowiskowej poprzez walory krajobrazowe i zasoby obszarów prawnie chronionych oraz zasoby środowiskowe w przekroju powiatowym, został opracowany wskaźnik atrakcyjności środowiskowej (WAS) jako średnia ważona pięciu wskaźników cząstkowych, którym nadano odpowiednio wagi:

$$\frac{1}{6} \text{SWW}, \frac{1}{6} \text{WLB}, \frac{1}{6} \text{SWG}, \frac{1}{4} \text{SWOCh}, \frac{1}{4} \text{WZU}$$

Podczas opracowywania wskaźnika WAS uwzględniono walory środowiskowe sąsiednich powiatów zgodnie z metodologią opisaną w pkt.5.6. oraz poprawkę transgraniczną opisaną w pkt. 5.7.

Mapa 3. Wskaźnik atrakcyjności środowiskowej uwzględniający otoczenie i poprawkę transgraniczną

Źródło: opracowanie własne.

W tabelicy 2 przedstawiono górną grupę decylową powiatów o najwyższej wartości wskaźnika atrakcyjności środowiskowej (WAS) wraz z otoczeniem i poprawką transgraniczną.

Tablica 2. Górna grupa decylowa powiatów uszeregowana względem wskaźnika WAS uwzględniającego wpływ otoczenia i poprawkę transgraniczną

Lp.	Powiat	Województwo	WAS
1	bieszczadzki	podkarpackie	35,9
2	nowosądecki	małopolskie	34,2
3	nowotarski	małopolskie	33,2
4	leski	podkarpackie	30,9
5	tatrzański	małopolskie	29,5
6	kłodzki	dolnośląskie	29,5
7	żywiecki	śląskie	28,1
8	słupski	pomorskie	27,9
9	sanocki	podkarpackie	25,7
10	kołobrzesci	zachodniopomorskie	23,2
11	kamieński	zachodniopomorskie	21,7
12	krośnieński	podkarpackie	20,8
13	piski	warmińsko-mazurskie	20,7
14	nowodworski	pomorskie	20,4
15	limanowski	małopolskie	19,4
16	białostocki	podlaskie	19,0
17	cieszyński	śląskie	17,3
18	chojnicki	pomorskie	17,0
19	policki	zachodniopomorskie	16,6
20	Świnoujście	zachodniopomorskie	16,6
21	jeleniogórski	dolnośląskie	16,5
22	elbląski	warmińsko-mazurskie	16,4
23	moniecki	podlaskie	16,4
24	aleksandrowski	kujawsko-pomorskie	16,4
25	pucki	pomorskie	16,3
26	gryfiński	zachodniopomorskie	15,7
27	sławieński	zachodniopomorskie	15,6
28	suski	małopolskie	15,3
29	goleniowski	zachodniopomorskie	14,9
30	przemyski	podkarpackie	14,8
31	kielecki	świętokrzyskie	14,7
32	mragowski	warmińsko-mazurskie	14,7
33	gorlicki	małopolskie	14,2
34	augustowski	podlaskie	13,6
35	giżycki	warmińsko-mazurskie	13,5
36	jasielski	podkarpackie	13,5
37	buski	świętokrzyskie	13,4
38	drawski	zachodniopomorskie	13,2

Analizując wartości wskaźnika atrakcyjności środowiskowej z uwzględnieniem otoczenia i poprawki transgranicznej wzięto pod uwagę 38 powiatów z górnej grupy decylowej. W zbiorze tym znalazły się głównie powiaty z północnej i południowej części kraju, tj. tereny górskie, nadmorskie i z obszaru pojezierzy. Trzy powiaty o najwyższej wartości WAS (bieszczadzki, nowosądecki i nowotarski) osiągnęły bardzo podobny wynik. Kolejną grupę o nieco tylko niższej wartości WAS tworzą kolejno powiaty leski, tatrzański i kłodzki.

W pierwszej dwunastce znajdują się powiaty, dysponujące więcej niż jednym elementem wpływającym na atrakcyjność środowiskową o wysokich wartościach wskaźników cząstkowych (np. gór, obszarów chronionych i miejsc w zakładach uzdrowiskowych albo linii brzegowej, wód i obszarów chronionych).

Jako lider wśród powiatów o najwyższych wartościach WAS plasuje się powiat bieszczadzki, na terenie którego występują różne formy ochrony przyrody i krajobrazu. Przede wszystkim na jego obszarze mieści się Bieszczadzki Park Narodowy, największy górski park narodowy w Polsce, Park Krajobrazowy Doliny Sanu i Park Krajobrazowy Gór Słonnych.

Jako drugi na liście znalazł się powiat nowosądecki położony w południowo-wschodniej części województwa małopolskiego. Większość powierzchni powiatu zajmują tereny górskie i wyżynne (pogórza), a także doliny rzeczne Dunajca wraz z Zalewem Rożnowskim. Niemal połowę obszaru zajmują lasy i tereny leśne. Znaczną część powiatu obejmuje Popradzki Park Krajobrazowy. Powiat ten zajmuje również wysoką lokatę pod względem liczby łóżek w zakładach uzdrowiskowych.

Warty zwrócenia uwagi jest również powiat nowotarski i tatrzański, mieszczące się wysoko w rankingu, odpowiednio na trzecim i piątym miejscu. Na terenie ww. powiatów znajdują się cztery parki narodowe: Babogórski, Gorczański, Pieniński i Tatrzański jak również Popradzki Park Krajobrazowy. Z kolei szósty w rankingu powiat kłodzki obok dużego obszaru i różnorodności gór obejmuje Park Narodowy Gór Stołowych i liczne miejscowości z zakładami uzdrowiskowymi. Powiaty leski i nowotarski obok dużej powierzchni gór i obszarów chronionych dysponują także istotnymi zasobami uzdrowiskowymi oraz zasobami wodnymi odpowiednio Zalewu Solińskiego i Zalewu Czorszyńskiego.

Z kolei najwyżej lokowane powiaty nadmorskie: słupski (8) i kamieński (11) oraz kołobrzeski (10) obok linii brzegowej Bałtyku dysponują istotnymi innymi walorami, odpowiednio: rozległymi i cennymi obszarami chronionymi (Słowiński Park Narodowy i Woliński Park Narodowy), a także dużymi jeziorami nadmorskimi (słupski) lub wewnętrznymi wodami morskimi (kamieński) oraz największym w Polsce uzdrowiskiem (Kołobrzeg).

7.3. Rozkład atrakcyjności biznesowo-hotelowej - wskaźnik WAB

Oprócz walorów kulturowych i środowiskowych część ruchu turystycznego związana jest z turystyką biznesowo - konferencyjną lub pobytem w turystycznych obiektach noclegowych o wyższym standardzie. W związku z tym pod uwagę wzięto wykorzystanie danych o liczbie miejsc noclegowych w obiektach hotelowych, gdzie standard obiektu ma istotne znaczenie oraz liczbę sal konferencyjnych.

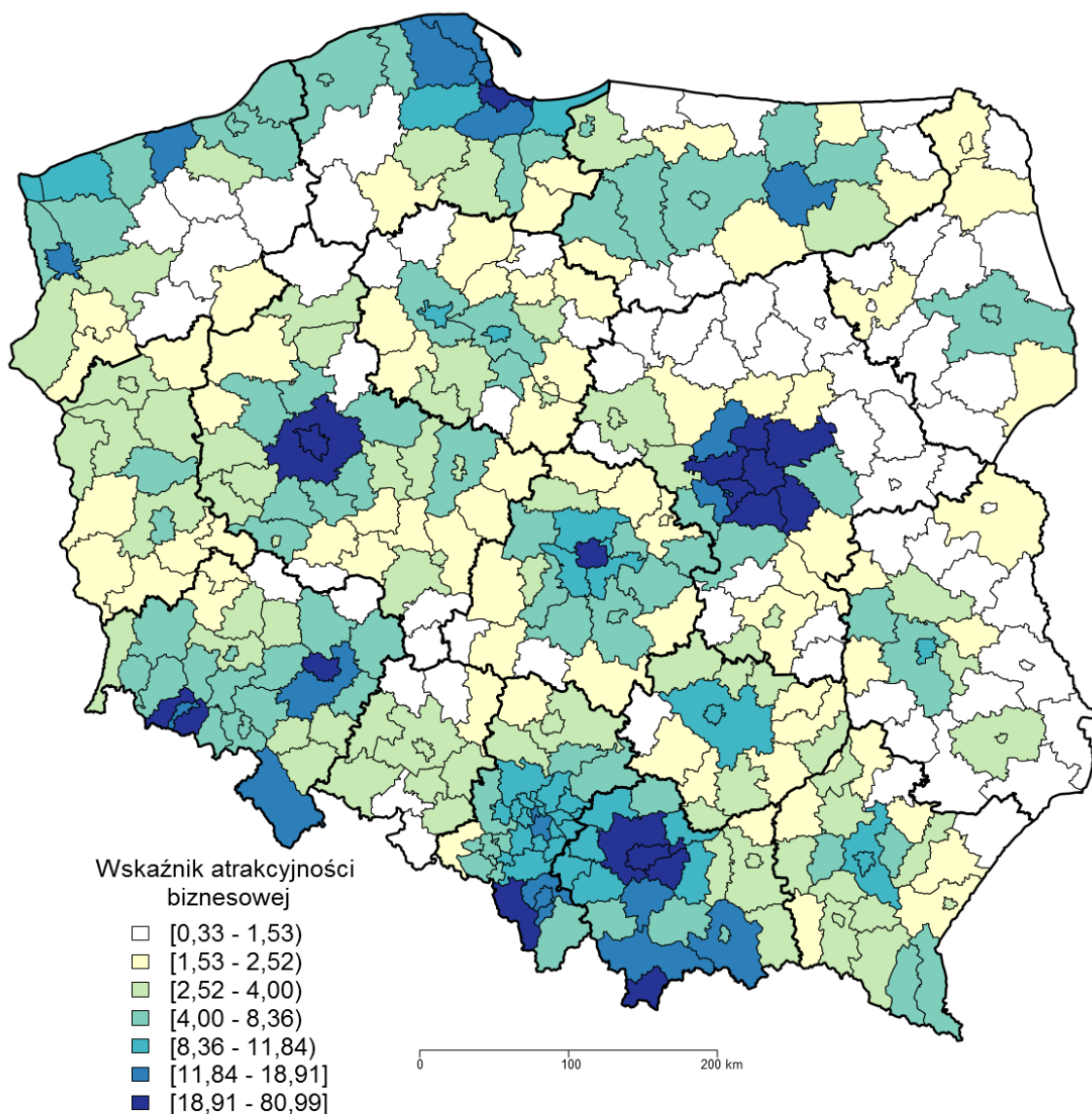
Wskaźnik atrakcyjności biznesowo - hotelowej został uznany za czynnik o mniejszym znaczeniu w stosunku do pozostałych wskaźników wykorzystanych do wypracowania syntetycznego wskaźnika atrakcyjności turystycznej i przyznano mu wagę 20% (walorom kulturowym i środowiskowym po 40%). Został wprowadzony w celu odzwierciedlenia faktu, że turystyka biznesowa jest segmentem, który opiera się na udziale w szkoleniach i konferencjach. Wykazuje ona istotną koncentrację wokół największych centrów administracyjnych i gospodarczych w kraju. Również część ruchu turystycznego generowana przez gospodarstwa domowe wiąże się z wykorzystaniem bazy noclegowej o wyższym standardzie, a taki mają obiekty hotelowe.

Liderami co do wartości WAB obok najwyżej notowanych także według WAK Warszawy i Krakowa są powiaty jeleniogórski i legionowski oraz miasta na prawach powiatu: Gdańsk, Wrocław i Poznań (wartości wskaźnika 28-31).

Tablica 3. Górna grupa decylowa powiatów uszeregowana względem wskaźnika WAB uwzględniającego wpływ otoczenia

Lp.	Powiat	Województwo	WAB
1	Warszawa	mazowieckie	81,0
2	Kraków	małopolskie	66,5
3	jeleniogórski	dolnośląskie	30,8
4	Gdańsk	pomorskie	30,4
5	Wrocław	dolnośląskie	29,5
6	legionowski	mazowieckie	28,2
7	Poznań	wielkopolskie	28,1
8	warszawski zachodni	mazowieckie	27,2
9	krakowski	małopolskie	26,3
10	pruszkowski	mazowieckie	25,0
11	tatrzański	małopolskie	24,0
12	cieszyński	śląskie	22,8
13	Łódź	łódzkie	22,6
14	wielicki	małopolskie	22,5
15	piaseczyński	mazowieckie	21,7
16	wołomiński	mazowieckie	20,7
17	Sopot	pomorskie	19,0
18	poznański	wielkopolskie	18,9
19	otwocki	mazowieckie	18,9
20	kołobrzeski	zachodniopomorskie	18,5
21	Katowice	śląskie	17,7
22	nowodworski	mazowieckie	17,3
23	pucki	pomorskie	15,9
24	Gdynia	pomorskie	15,8
25	myślenicki	małopolskie	15,2
26	nowosądecki	małopolskie	15,0
27	grodziski	mazowieckie	14,7
28	Jelenia Góra	dolnośląskie	14,3
29	bielski	śląskie	14,2
30	gdański	pomorskie	14,1
31	mrągowski	warmińsko-mazurskie	13,3
32	kłodzki	dolnośląskie	12,6
33	Bielsko-Biała	śląskie	12,5
34	Szczecin	zachodniopomorskie	12,5
35	wejherowski	pomorskie	12,2
36	nowotarski	małopolskie	12,0
37	wrocławski	dolnośląskie	11,9
38	Chorzów	śląskie	11,8

Mapa 4. Wskaźnik atrakcyjności biznesowo-hotelowej uwzględniający otoczenie

Źródło: opracowanie własne.

8. Rozkład atrakcyjności turystycznej

Kluczowym elementem raportu było stworzenie rankingu i mapy powiatów ze względu na atrakcyjność turystyczną. Jak to zostało wcześniej zasygnalizowane wskaźnik atrakcyjności turystycznej liczony był jako suma wskaźników atrakcyjności kulturowej (z wagą 0,4), atrakcyjności środowiskowej (z wagą 0,4) oraz atrakcyjności biznesowo-hotelowej (z wagą 0,2) i przy uwzględnieniu poprawki transgranicznej. W tabelicy 4 przedstawiono wartości

wskaźnika atrakcyjności turystycznej po uwzględnieniu poprawki transgranicznej dla górnej grupy decylowej atrakcyjnych turystycznej powiatów według WAK. Pełne zestawienie wartości wskaźnika atrakcyjności turystycznej powiatów ze względu na obszerność odpowiedniej tablicy przedstawiono w pliku Excela Atrakcyjność_turystyczna.xlsx, który stanowi integralną część prezentowanego raportu (załącznik 1).

Zdecydowanymi liderami atrakcyjności turystycznej są dwa największe miasta i stolice Polski: Warszawa (od 1596 r.) i Kraków (do 1596 r.), dla których źródłem atrakcyjności są przede wszystkim walory kulturowe. Kolejne 3 lokaty zajmują powiaty górskie woj. małopolskiego: tatrzański, nowosądecki i nowotarski, które obok bogatych zasobów własnych, nie tylko środowiskowych, ale i kulturowych, zyskują dodatkowo na wzajemnej bliskości i bogatych zasobach środowiskowych i kulturowych na Słowacji, tuż za granicą. Kolejne dwie lokaty zajmują Wrocław (6) i pow. kłodzki (7) najwyżej lokowane w woj. dolnośląskim, które jest szczególnie bogate w zasoby kulturowe, wysoką lokatę zajmuje także pow. jeleniogórski (10). Spośród powiatów nadmorskich najwyższą pozycję ma Gdańsk (8), który swoją atrakcyjność czerpie zarówno z walorów kulturowych, jak i nadmorskiego położenia. Kolejne pod względem atrakcyjności z powiatów nadmorskich są powiaty kołobrzeski (18) i słupski (19), które także dysponują innymi walorami poza nadmorskim położeniem.

Warto również zwrócić uwagę na niedoceniane do tej pory górskie powiaty: bieszczadzki (11), leski (13), sanocki (16) i żywiecki (15), których wysoka lokata jest wynikiem bardzo wysokiej pozycji według wskaźnika atrakcyjności środowiskowej WAS (lokaty między 1 a 9). Dodatkowym atutem w ich przypadku jest również bliskość atrakcyjnych turystycznie obiektów na Słowacji.

Wśród 38 powiatów z górnej grupy decylowej aż 9 należy do woj. małopolskiego, w tym aż 4 są wśród 5 najwyżej lokowanych powiatów i miast na prawach powiatów.

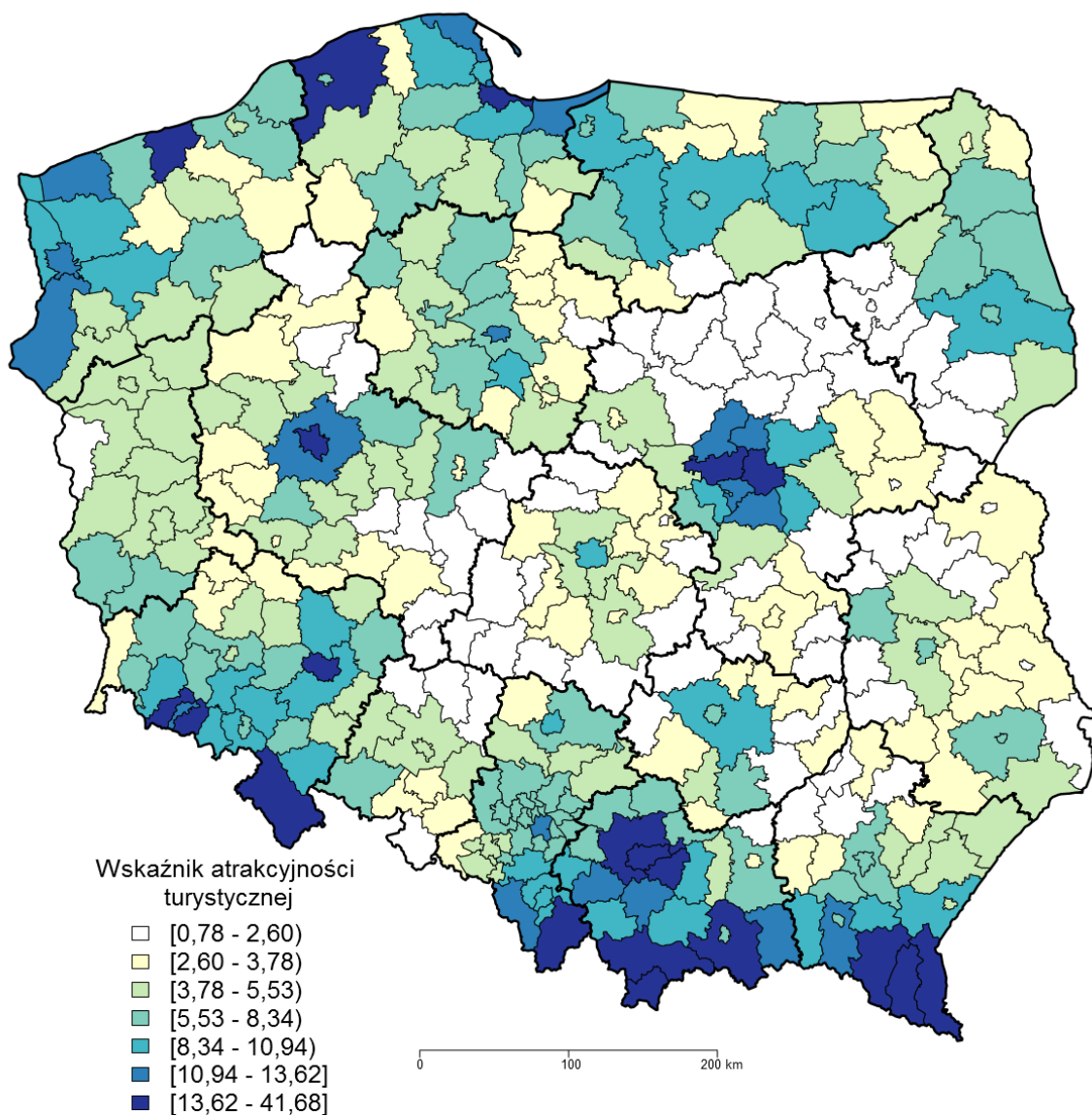
Obok wymienionych już liderów atrakcyjności turystycznej: Warszawy, Krakowa i Wrocławia oraz również wysoko notowanego Gdańska na uwagę zasługuje również wysoka pozycja Poznania (17) i Torunia (21).

Tablica 4. Górna grupa decylova powiatów uszeregowana względem wskaźnika WAT uwzględniającego wpływ otoczenia i poprawkę transgraniczną oraz udziały poszczególnych wskaźników (WAK, WAS, WAB z odpowiednimi wagami) w wartości wskaźnika WAT

Lp.	Powiat	Województwo	WAT	WAK	WAS	WAB	Udział	Udział	Udział
1	Warszawa	mazowieckie	41,7	58,4	5,3	81,0	56%	5%	39%
2	Kraków	małopolskie	36,5	52,3	5,7	66,5	57%	6%	36%
3	tatrzański	małopolskie	21,9	13,2	29,5	24,0	24%	54%	22%
4	nowosądecki	małopolskie	21,7	12,6	34,2	15,0	23%	63%	14%
5	nowotarski	małopolskie	20,1	11,0	33,2	12,0	22%	66%	12%
6	Wrocław	dolnośląskie	19,8	32,0	2,8	29,5	65%	6%	30%
7	kłódzki	dolnośląskie	19,2	12,2	29,5	12,6	25%	61%	13%
8	Gdańsk	pomorskie	18,7	23,0	8,7	30,4	49%	19%	32%
9	krakowski	małopolskie	18,4	22,9	10,0	26,3	50%	22%	29%
10	jeleniogórski	dolnośląskie	18,4	14,1	16,5	30,8	31%	36%	33%
11	bieszczadzki	podkarpackie	17,6	5,7	35,9	4,6	13%	82%	5%
12	warszawski	mazowieckie	16,0	17,4	9,1	27,2	43%	23%	34%
13	leski	podkarpackie	15,5	5,3	30,9	5,0	14%	80%	6%
14	wielicki	małopolskie	15,5	22,5	4,9	22,5	58%	13%	29%
15	żywiecki	śląskie	15,3	6,3	28,1	7,6	16%	74%	10%
16	sanocki	podkarpackie	15,0	10,2	25,7	3,2	27%	69%	4%
17	Poznań	wielkopolskie	15,0	20,0	3,4	28,1	53%	9%	37%
18	kołobrzeski	zachodniopomorskie	13,9	2,3	23,2	18,5	7%	67%	27%
19	śląski	pomorskie	13,6	3,0	27,9	6,2	9%	82%	9%
20	pruszkowski	mazowieckie	13,6	16,8	4,6	25,0	50%	14%	37%
21	Toruń	kujawsko-pomorskie	13,3	22,4	5,5	10,5	68%	17%	16%
22	cieszyński	śląskie	13,1	4,0	17,3	22,8	12%	53%	35%
23	wadowicki	małopolskie	13,0	16,8	10,0	11,6	52%	31%	18%
24	gorlicki	małopolskie	13,0	16,8	14,2	3,2	52%	43%	5%
25	legionowski	mazowieckie	13,0	12,6	5,6	28,2	39%	17%	44%
26	nowodworski	pomorskie	12,9	7,8	20,4	8,4	24%	63%	13%
27	krośnieński	podkarpackie	12,9	9,6	20,8	3,4	30%	65%	5%
28	Jelenia Góra	dolnośląskie	12,7	13,4	11,2	14,3	42%	35%	23%
29	kamieński	zachodniopomorskie	12,6	4,8	21,7	9,7	15%	69%	15%
30	poznański	wielkopolskie	12,6	13,6	8,4	18,9	43%	27%	30%
31	myślenicki	małopolskie	12,6	13,2	10,6	15,2	42%	34%	24%
32	piaseczyński	mazowieckie	12,5	15,5	4,9	21,7	50%	16%	35%
33	Katowice	śląskie	12,2	18,9	2,6	17,7	62%	9%	29%
34	pucki	pomorskie	11,6	4,6	16,3	15,9	16%	56%	28%
35	Szczecin	zachodniopomorskie	11,4	9,4	12,8	12,5	33%	45%	22%
36	gryfiński	zachodniopomorskie	11,1	10,1	15,7	3,8	36%	57%	7%
37	Sopot	pomorskie	11,0	9,5	8,5	19,0	35%	31%	35%
38	nowodworski	mazowieckie	10,9	10,1	8,6	17,3	37%	31%	32%

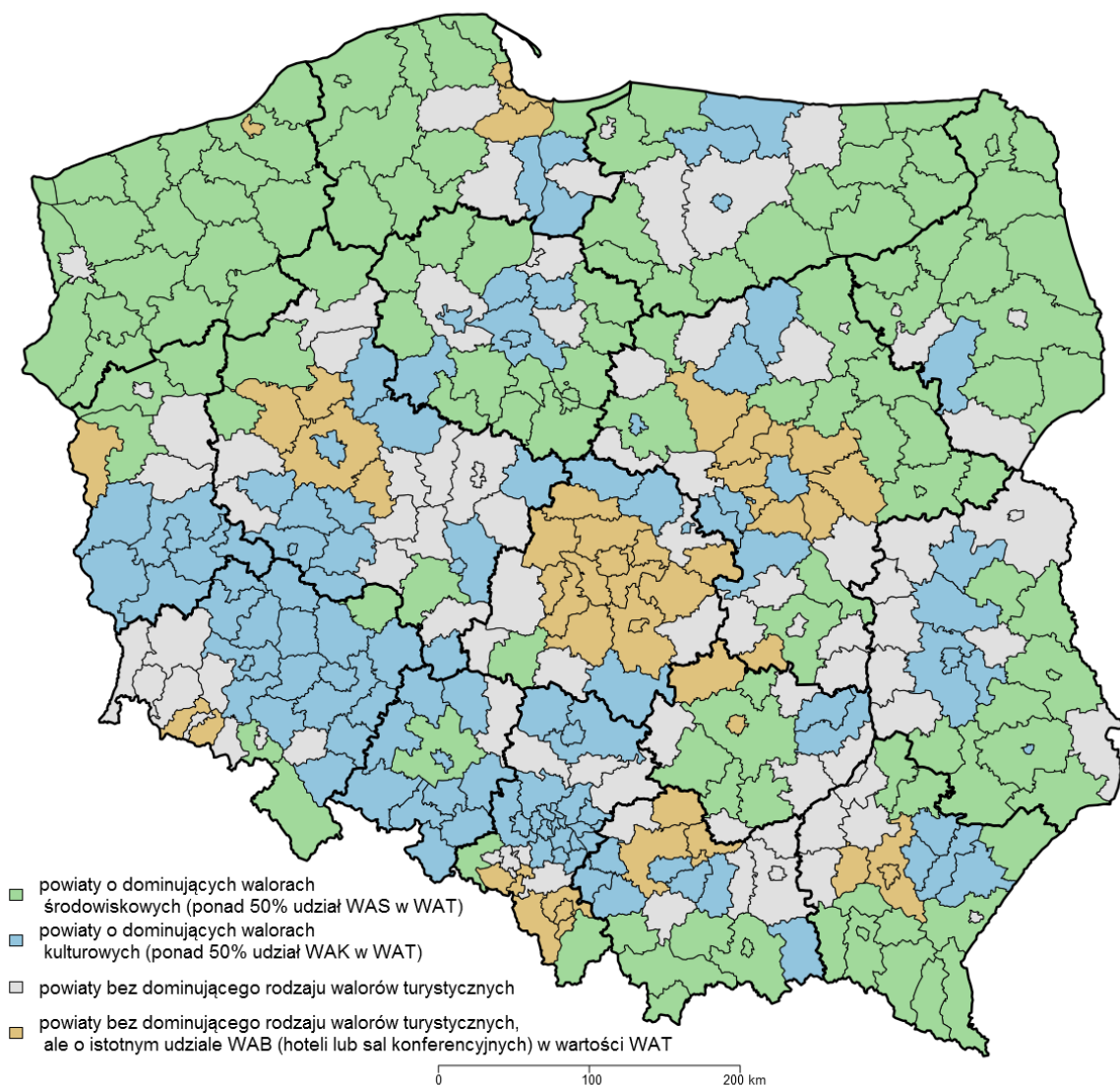
Źródło: opracowanie własne.

Mapa 5. Wskaźnik atrakcyjności turystycznej uwzględniający otoczenie i poprawkę transgraniczną

Źródło: opracowanie własne.

Mapa 6. Powiaty o dominujących walorach kulturowych, środowiskowych oraz powiaty bez dominującego rodzaju walorów turystycznych

Źródło: opracowanie własne.

Interesujące wnioski można również wysnuć z analizy klasyfikacji powiatów według dominującego rodzaju walorów turystycznych (mapa 6). Powiaty o dominującym udziale wskaźnika środowiskowego (ponad 50% udział WAS w WAT) dominują w północnej części Polski oraz pasie wzdłuż granicy ze Słowacją i z Ukrainą. Powiaty o dominującym (ponad 50%) udziale wskaźnika kulturowego w wartości WAT są obecne przede wszystkim na terenie historycznego Śląska obejmującego południową część woj. lubuskiego, woj. dolnośląskiego, woj. opolskiego i środkowo-zachodnią część woj. śląskiego. Podobny

charakter mają także m.in. powiaty w zachodniej części historycznej Małopolski w woj. śląskim i woj. małopolskim, a także w okolicy Lublina, Torunia, Gniezna oraz w południowej Wielkopolsce. Wśród powiatów bez dominującego rodzaju walorów turystycznych warto zwrócić uwagę na powiaty o relatywnie silnej funkcji biznesowo-hotelowej (ponad 25% wartości WAT pochodzi od WAB przy 20% wadze tego wskaźnika). Powiaty tego typu są skoncentrowane przede wszystkim wokół Warszawy, Poznania i Łodzi, ale występują także w większej liczbie w okolicy Gdańska, Krakowa, Bielska-Białej i Rzeszowa. Trzeba jednak podkreślić, że wśród tego typu powiatów są zarówno powiaty wysoko notowane pod względem atrakcyjności turystycznej (m.in. jeleniogórski i powiaty wokół Warszawy, jak i te notowane znacznie niżej np. w woj. łódzkim czy podkarpackim). Podobna uwaga dotyczy powiatów o dominujących walorach kulturowych i środowiskowych. Trzeba zatem łącznie analizować klasyfikację powiatów według dominującego rodzaju walorów turystycznych i rozkład powiatów według wartości miar atrakcyjności turystycznej: WAT, WAS, WAK i WAB.

9. Atrakcyjność turystyczna powiatów a wykorzystanie bazy noclegowej

W poniższej tablicy (macierz korelacji) zawarto współczynniki korelacji pomiędzy wskaźnikiem atrakcyjności turystycznej (WAT) bez poprawki transgranicznej a noclegami udzielonymi ogółem, noclegami udzielonymi turystom zagranicznym oraz noclegami udzielonymi w sezonie (lipiec i sierpień) w latach 2012-2014.

Tablica 5. Współczynniki korelacji pomiędzy wskaźnikiem atrakcyjności turystycznej (WAT) **bez poprawki transgranicznej** a noclegami udzielonymi ogółem, noclegami udzielonymi turystom zagranicznym oraz noclegami udzielonymi w sezonie (lipiec i sierpień) w latach 2012-2014.

	<i>wat_</i> <i>otoczenie</i>	<i>Noc2014</i> <i>ogolem</i>	<i>Noc2014</i> <i>zagr</i>	<i>Noc2014</i> <i>sezon</i>	<i>Noc2013</i> <i>ogolem</i>	<i>Noc2013</i> <i>zagr</i>	<i>Noc2013</i> <i>sezon</i>	<i>Noc2012</i> <i>ogolem</i>	<i>Noc2012</i> <i>zagr</i>	<i>Noc2012</i> <i>sezon</i>
wat_otoczenie	1,00									
Noc2014ogolem	0,72	1,00								
Noc2014zagr	0,63	0,86	1,00							
Noc2014sezon	0,62	0,92	0,70	1,00						
Noc2013ogolem	0,72	1,00	0,86	0,91	1,00					
Noc2013zagr	0,63	0,86	1,00	0,69	0,86	1,00				
Noc2013sezon	0,62	0,92	0,70	1,00	0,92	0,69	1,00			
Noc2012ogolem	0,72	1,00	0,84	0,92	1,00	0,84	0,92	1,00		
Noc2012zagr	0,63	0,87	1,00	0,70	0,87	1,00	0,70	0,85	1,00	
Noc2012sezon	0,61	0,91	0,68	1,00	0,91	0,67	1,00	0,92	0,68	1,00

Źródło: opracowanie własne.

W poniższej tablicy (macierz korelacji) zawarto współczynniki korelacji pomiędzy wskaźnikiem atrakcyjności turystycznej (WAT) z poprawką transgraniczną a noclegami udzielonymi ogółem, noclegami udzielonymi turystom zagranicznym oraz noclegami udzielonymi w sezonie (lipiec i sierpień) w latach 2012-2014.

Tablica 6. Współczynniki korelacji pomiędzy wskaźnikiem atrakcyjności turystycznej (WAT) z poprawką transgraniczną a noclegami udzielonymi ogółem, noclegami udzielonymi turystom zagranicznym oraz noclegami udzielonymi w sezonie (lipiec i sierpień) w latach 2012-2014.

<i>wat_tran</i>	<i>Noc2014 ogolem</i>	<i>Noc2014 zagr</i>	<i>Noc2014 sezon</i>	<i>Noc2013 ogolem</i>	<i>Noc2013 zagr</i>	<i>Noc2013 sezon</i>	<i>Noc2012 ogolem</i>	<i>Noc2012 zagr</i>	<i>Noc2012 sezon</i>	
wat_tran	1,00									
Noc2014ogolem	0,72	1,00								
Noc2014zagr	0,61	0,86	1,00							
Noc2014sezon	0,62	0,92	0,70	1,00						
Noc2013ogolem	0,72	1,00	0,86	0,91	1,00					
Noc2013zagr	0,61	0,86	1,00	0,69	0,86	1,00				
Noc2013sezon	0,62	0,92	0,70	1,00	0,92	0,69	1,00			
Noc2012ogolem	0,72	1,00	0,84	0,92	1,00	0,84	0,92	1,00		
Noc2012zagr	0,61	0,87	1,00	0,70	0,87	1,00	0,70	0,85	1,00	
Noc2012sezon	0,61	0,91	0,68	1,00	0,91	0,67	1,00	0,92	0,68	1,00

Źródło: opracowanie własne.

Warto podkreślić, że wprowadzenie poprawki transgranicznej do wskaźników WAK i WAS, a w konsekwencji do wskaźnika atrakcyjności turystycznej (WAT) nie powoduje zmian w macierzy korelacji na poziomie dwóch cyfr znaczących.

Wykorzystanie bazy noclegowej według powiatów w 2014 r. zostało zobrazowane w postaci map, które umieszczono w załączniku nr 2.

Wykorzystanie bazy noclegowej w 2014 r. przeanalizowano według następujących miar :

1. liczba turystów korzystających z turystycznych obiektów noclegowych,
2. liczba udzielonych noclegów w turystycznych obiektach noclegowych,
3. liczba turystów krajowych korzystających z turystycznych obiektów noclegowych,
4. liczba turystów zagranicznych w turystycznych obiektach noclegowych,
5. udział noclegów udzielonych turystom zagranicznym w ogólnej liczbie noclegów,
6. stopień wykorzystania miejsc noclegowych,
7. sezonowość ruchu turystycznego.

Pod względem liczby turystów i noclegów udzielonych w turystycznych obiektach noclegowych przodują miasta na prawach powiatu: Warszawa, Kraków, Wrocław, Gdańsk oraz powiaty ziemskie: kołobrzeski, tatrzański, cieszyński i jeleniogórski. Turyści zagraniczni najchętniej wybierają na miejsce zakwaterowania duże miasta oraz powiaty: kołobrzeski, mrągowski i tatrzański, a ich udział w liczbie udzielonych noclegów ogółem jest najwyższy w Krakowie oraz powiatach: złotoryjskim i oświęcimskim. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych, za sprawą uzdrowisk, jest najwyższy w powiatach: aleksandrowskim, inowrocławskim, buskim i kołobrzeskim. Największą sezonowością, tzn. udziałem noclegów udzielonych w lipcu i sierpniu w ogólnej liczbie noclegów charakteryzują się powiaty: radziejowski, włodawski, nowodworski (pomorskie), łączyński, grudziądzki i wschowski.

Porównując informacje o atrakcyjności turystycznej powiatów z wynikami z badania bazy noclegowej można stwierdzić, że dla powiatów z górnej grupy decylowej wartości WAT (38 najwyżej lokowanych powiatów):

1. dla 13 powiatów i m.n.p.p.³⁰ lokaty według wartości WAT i według liczby udzielonych noclegów ogółem w roku 2014 nie różnią się o więcej niż 5 miejsc.
2. dla 19 powiatów i m.n.p.p. lokata według wartości WAT jest wyższa o ponad 5 miejsc niż lokata według liczby udzielonych noclegów ogółem w roku 2014.
3. dla 6 powiatów i m.n.p.p. lokata według wartości WAT jest niższa o ponad 5 miejsc niż lokata według liczby udzielonych noclegów ogółem w roku 2014.
4. bez względu na przyjęty rok 2014, 2013 czy 2012 współczynnik korelacji pomiędzy WAT a liczbą udzielonych noclegów ogółem w powiatach wyniósł 0,72 zarówno dla wskaźnika WAT z poprawką transgraniczną, jak i bez jej uwzględnienia.

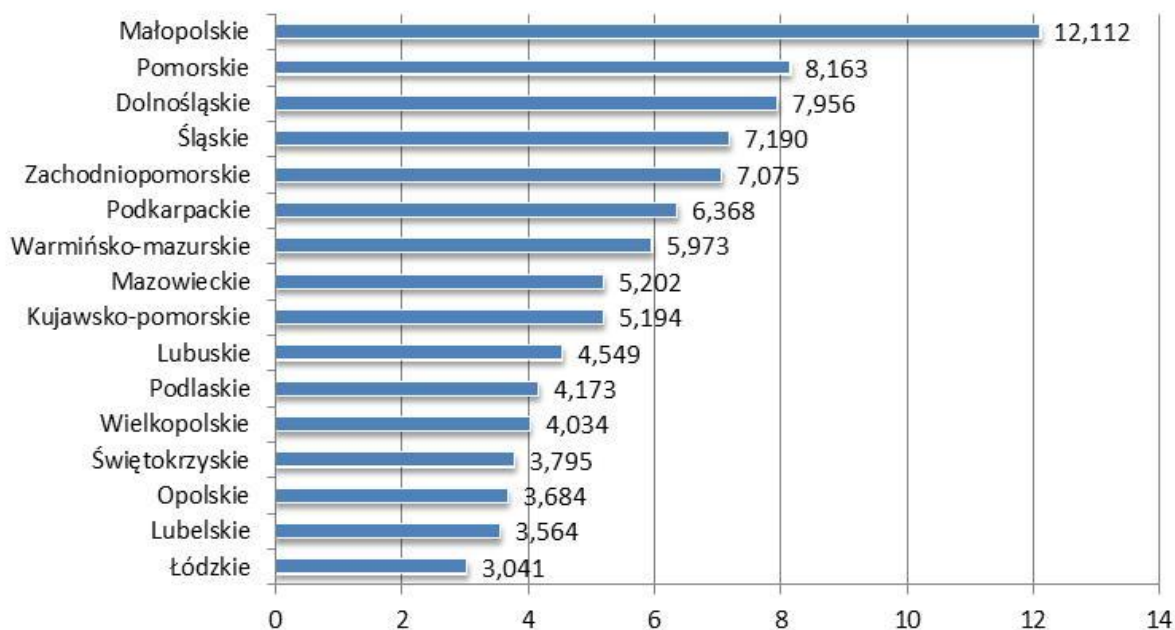
10. Atrakcyjność turystyczna województw

Jednym z istotnych elementów raportu było wyznaczenie wskaźnika atrakcyjności turystycznej województw w 2014 roku. Wyznaczono go dla każdego województwa z wykorzystaniem średniej arytmetycznej wskaźnika atrakcyjności turystycznej dla powiatów wchodzących w skład danego województwa. Poniższy wykres prezentuje uzyskane wyniki

³⁰ m.n.p.p. – miasto na prawach powiatu

dla poszczególnych województw. Długość słupka odpowiada wartości wspomnianej średniej arytmetycznej wskaźnika atrakcyjności turystycznej województw.

Wykres 3. Atrakcyjność turystyczna województw

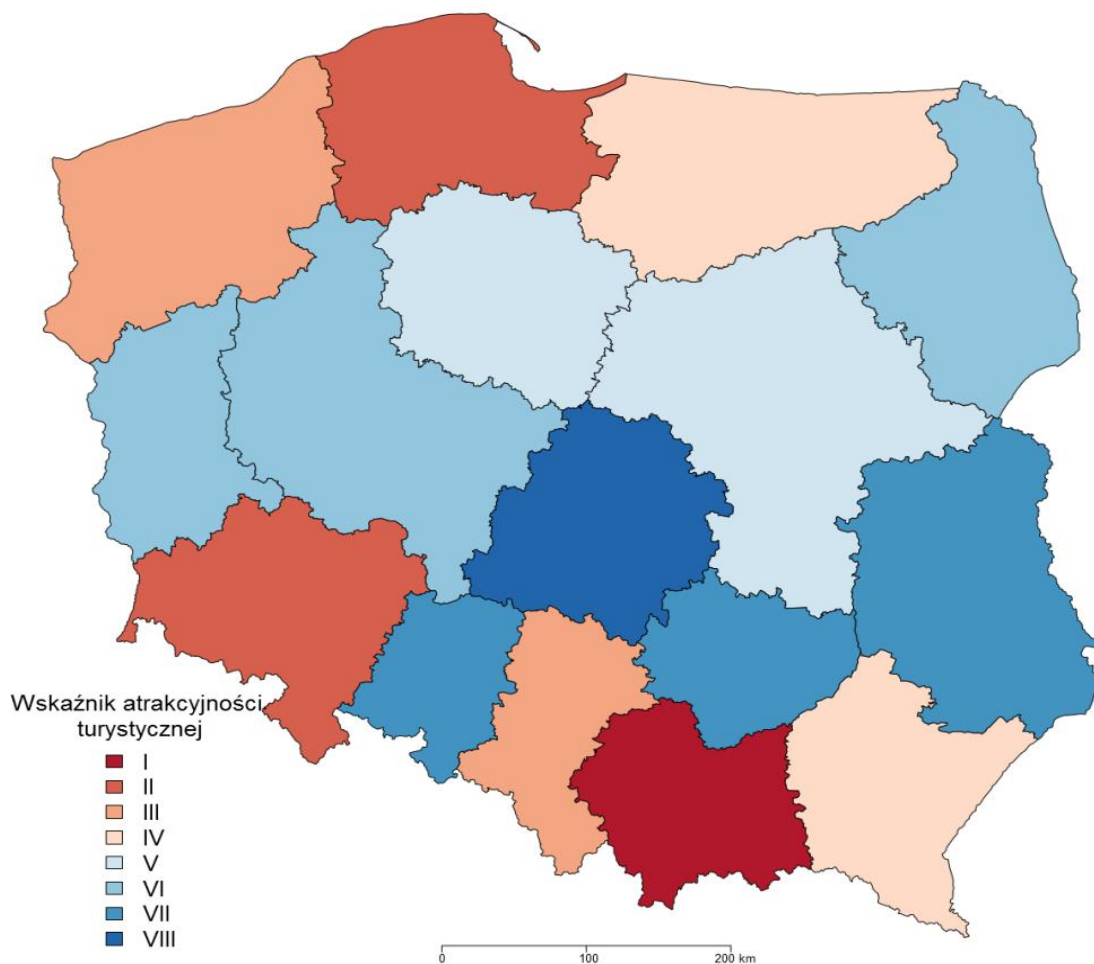

Źródło: opracowanie własne.

Jak pokazuje analiza powyższego wykresu najbardziej atrakcyjne pod względem turystycznym są województwa małopolskie (1), pomorskie (2) i dolnośląskie (3), a w następnej kolejności woj. śląskie (4) i zachodniopomorskie (5). Z kolei do najmniej atrakcyjnych pod względem turystycznym województw należy zaliczyć opolskie (14), lubelskie (15) oraz łódzkie (16).

Uzupełnieniem powyższego rankingu było utworzenie odpowiedniego kartogramu ukazującego przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika atrakcyjności turystycznej województw. Na potrzeby klasyfikacji województw ze względu na ich atrakcyjność turystyczną (analiza taksonomiczna) utworzono 8 klas, gdzie I oznacza klasę województw najbardziej atrakcyjnych pod względem turystycznym, a VIII klasę województw najmniej atrakcyjnych pod względem turystycznym.

Mapa 7. Wskaźnik atrakcyjności turystycznej województw

Źródło: opracowanie własne.

Analiza danych zawartych na powyższym kartogramie pozwala zauważyć, że do najbardziej atrakcyjnych pod względem turystycznym województw należą te leżące w północnej Polsce w pasie nadbrzeżnym Morza Bałtyckiego (zachodniopomorskie, pomorskie oraz w mniejszym stopniu warmińsko-mazurskie), a także te leżące w Polsce południowej (dolnośląskie, śląskie, małopolskie oraz podkarpackie – z wyjątkiem województwa opolskiego). Z kolei województwa, które należą do mniej atrakcyjnych pod względem turystycznym, leżą w środkowym pasie kraju, począwszy od województwa lubuskiego, poprzez wielkopolskie, kujawsko-pomorskie, łódzkie, mazowieckie, świętokrzyskie, a na województwach leżących przy granicy wschodniej kończąc (podlaskie oraz lubelskie).

11. Wnioski, rekomendacje oraz kierunki dalszych prac

Celem opracowania jest m.in. pomoc w prowadzeniu polityki rozwoju turystyki (w tym w ramach polityki rozwoju) na różnych poziomach terytorialnych. Niniejsza praca daje podstawę do wyciągnięcia przez decydentów wniosków odnośnie do pozycji, jaką dana jednostka terytorialna zajmuje pod względem atrakcyjności turystycznej przy wykorzystaniu syntetycznego wskaźnika atrakcyjności turystycznej opartego na różnorodnych subwskaźnikach opisujących wieloaspektowo poszczególne cechy tego złożonego zjawiska społeczno-gospodarczego. Opracowanie pokazuje zróżnicowanie potencjału rozwoju turystyki w poszczególnych powiatach i województwach. Dzięki uwzględnieniu w pracy wpływu otoczenia na daną jednostkę terytorialną szczebla powiatowego obraz staje się ciekawszy i prawdziwszy, wykracza poza ograniczenia wynikające z granic administracyjnych powiatów.

Należy pamiętać, że turystyka dostarcza znacznej ilości miejsc pracy i powoduje rozwój gospodarczy danego obszaru. Wyniki projektu wskazują, że istnieją powiaty o znacznym potencjale walorów kulturowych bądź środowiskowych, ale jak dotąd słabo wykorzystywane przez turystów. Niektóre z kolei powiaty potrafią obecnie przyciągnąć odwiedzających mimo zasobów kulturowych oraz środowiskowych o wartości przeciętnej w skali kraju. Szczególnie wartościowe jest zwrócenie uwagi na te powiaty, które zajmują znacznie wyższe lokaty według wartości syntetycznego wskaźnika atrakcyjności turystycznej (WAT) niż w klasyfikacji według liczby udzielonych noclegów. Można postawić hipotezę, że dysponują one wciąż nie wykorzystanym potencjałem do rozwoju turystyki, wynikającym z ich zasobów własnych bądź zlokalizowanych w ich otoczeniu.

Kierunki dalszych prac powinny dążyć do wypracowania dokładniejszych i bardziej aktualnych źródeł informacji tam, gdzie obecnie zaszła konieczność posługiwania się szacunkami danych bądź danymi sprzed paru lat. Dotyczyło to m.in. zmiennych, gdzie występowały rozbieżności dotyczące informacji pochodzących z różnych źródeł np. odnośnie do długości morskiej linii brzegowej, powierzchni jezior, powierzchni obszaru górskiego na terenie powiatów, a także ruchu pielgrzymkowego.

Wyniki pracy badawczej powinny zostać wykorzystane w dalszych pracach nad modernizacją statystyki publicznej, jak również do monitorowania polityki rozwoju, a także

do podejmowania przez podmioty publiczne i prywatne decyzji dotyczących inicjowania bądź rozwijania przedsięwzięć z zakresu turystyki.

Konsekwencją efektów tej analizy powinna być także refleksja nad wagami poszczególnych składników wykorzystanych do utworzenia wskaźników syntetycznych na potrzeby tej pracy badawczej. Można rozważyć w przyszłości ewentualną korektę wag w powiązaniu z dołączeniem nowych składników do stosowanych miar atrakcyjności turystycznej. W ramach tego opracowania, uwzględnienie obiektów znajdujących się w wykazie Certyfikowanych Produktów Turystycznych Polskiej Organizacji Turystycznej ze względu na bardzo duże zróżnicowanie ich charakteru (różnorodne obiekty i wydarzenia słabo porównywalne między sobą), nie było możliwe. Przy planowaniu kolejnego opracowania, można podjąć próbę wyodrębnienia i wykorzystania obiektów z tej listy, które mają istotny wpływ na ruch turystyczny, a nie zostały do tej pory uwzględnione jako obiekty z listy UNESCO bądź z wykazu Pomników Historii lub jako muzea podlegające sprawozdawczości z zakresu kultury.

Ważnym elementem opracowania jest wyjście poza granice powiatu poprzez uwzględnienie otoczenia, a dzięki temu „przekroczenie” w znacznym stopniu ograniczeń wynikających z granic administracyjnych i uwypuklenie obszarów charakteryzujących się silną koncentracją walorów turystycznych na danych obszarze funkcjonalnym.

Wskazane byłoby kontynuowanie prac związanych z analizą atrakcyjności powiatów wraz z otoczeniem przy zastosowaniu wypracowanej metodologii. Pozwoliłoby to na monitorowanie dynamiki zjawisk wiążących się z turystyką, które są ważnym składnikiem rozwoju regionalnego i lokalnego.

LITERATURA

- Gaworecki W.W., 2000, *Turystyka*, PWE, Warszawa
- Goodall B., 1990, *The Dynamics of Tourism Place Marketing*, [w:] *Marketing Tourism Places* (red.) Ashworth G. i Goodall B., Routledge, London
- Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego SAC, Główny Urząd Statystyczny, 2014, *Kościół katolicki w Polsce 1991-2011*, Warszawa
- Kruczek Z., 2014, *Frekwencja w atrakcjach turystycznych*, POT, Kraków-Warszawa
- Kruczek Z., Sacha S., 1995, *Geografia atrakcji turystycznych Polski*, Kraków
- Kurek W., 2003, *Wybrane problemy badawcze geografii turystyki*. [w:] Gołembski G., (red.), *Kierunki rozwoju badań naukowych w turystyce*, PWN, Warszawa
- Kurek W. (red.), 2008, *Turystyka*, PWN, Warszawa
- Lew A., 1974, *A Framework of Tourist Attraction Research*, [w:] *Travel, Tourism and Hospitality Research. Handbook for Managers and Researches*, Brent Ritchie J.R.,
- Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J., 2008, *Geografia turystyki Polski*, PWE, Warszawa
- Lundberg D., 1985, *The Tourist Business*, Van Nostrand Reinhold, New York
- Łysoń P., Szymkowiak M., Wawrowski Ł., 2015, *Koncepcja uwzględniania otoczenia powiatów w badaniach porównawczych atrakcyjności turystycznej powiatów i miast na prawach powiatu w Polsce*
- Mileska M.I., 1963, *Regiony turystyczne Polski. Stan obecny i potencjalne warunki rozwoju* [w:] *Prace Geograficzne* nr 43, Instytut Geografii Polskiej Akademii Nauk, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa
- *Ochrona Środowiska 2014*, GUS, Warszawa,
- Potocka I., 2009, *Atrakcyjność turystyczna i metody jej identyfikacji*, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Seria Turystyka i Rekreacja, Studia i Prace nr 3
- Rogalewski O., 1974, *Zagospodarowanie turystyczne*, WSiP, Warszawa
- Rogalewski O., 1972, *Podstawy gospodarki przestrzennej w turystyce* [w:] *Ruch Turystyczny – Monografie*, z. 13, SGPiS, Warszawa,

- Seweryn R., 2002, *Atrakcyjność turystyczna obszaru jako kategoria ekonomiczna. Istota, struktura i metody pomiaru* [w:] Zeszyty Naukowe nr 612/Akademia Ekonomiczna w Krakowie, <http://yadda.icm.edu.pl/>
- Sikorska-Wolak T., 2009, *Możliwości rozwoju i specyficzne formy turystyki na obszarach prawnie chronionych w Polsce* [w:] *Regionalne aspekty rozwoju turystyki: 2002*, Jalinik M., (red.), EkoPress, Białystok
- Warszńska J., 2003. *Geografia turystyki – zarys problematyki*, [w:] *Nauki o turystyce*, cz. 1. Studia i Monografie, Winiarski R., (red.), AWF, Kraków; s. 9-31
- *Zdrowie i ochrona zdrowia*, 2013, GUS, Warszawa,

Przywołane akty prawne

- Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego (Dz.U. z 1976 r. nr 32, poz. 190, załącznik).
- Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2012, poz. 406).
- Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2012 r. poz. 987).
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162 poz.1568), z późniejszymi zmianami.
- Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. z 2013 r., poz. 611).
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2004 r., Nr 92, poz. 880 z późn. zm.)
- Ustawa o lasach z dnia 28 września 1991 r. (Dz. U. z2014 r. poz. 1153)
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z 30 listopada 2009 roku w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (zwana Dyrektywą Ptasią)
- Dyrektywa Rady 92/43/EWG z 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk Przyrodniczych Oraz Dzikiej Fauny I Flory (Zwana Dyrektywą Siedliskową).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 692/2011 z dnia 6 lipca 2011 r. w sprawie europejskiej statystyki w dziedzinie turystyki i uchylające dyrektywę Rady 95/57/WE

SPIS MAP

Mapa 1. Powiaty górskie i podgórskie.....	38
Mapa 2. Wskaźnik atrakcyjności kulturowej uwzględniający otoczenie i poprawkę transgraniczną.....	48
Mapa 3. Wskaźnik atrakcyjności środowiskowej uwzględniający otoczenie i poprawkę transgraniczną.....	50
Mapa 4. Wskaźnik atrakcyjności biznesowo-hotelowej uwzględniający otoczenie	55
Mapa 5. Wskaźnik atrakcyjności turystycznej uwzględniający otoczenie i poprawkę transgraniczną.....	58
Mapa 6. Powiaty o dominujących walorach kulturowych, środowiskowych oraz powiaty bez dominującego rodzaju walorów turystycznych	59
Mapa 7. Wskaźnik atrakcyjności turystycznej województw	64

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Schemat budowy wskaźnika atrakcyjności środowiskowej.....	36
Wykres 2. Schemat budowy wskaźnika atrakcyjności kulturowej	45
Wykres 3. Atrakcyjność turystyczna województw	63

SPIS TABLIC

- Tablica 1.** Górna grupa decylowa powiatów uszeregowana względem wskaźnika WAK uwzględniającego wpływ otoczenia i poprawkę transgraniczną 46
- Tablica 2.** Górna grupa decylowa powiatów uszeregowana względem wskaźnika WAS uwzględniającego wpływ otoczenia i poprawkę transgraniczną..... 51
- Tablica 3.** Górna grupa decylowa powiatów uszeregowana względem wskaźnika WAB uwzględniającego wpływ otoczenia..... 54
- Tablica 4.** Górna grupa decylowa powiatów uszeregowana względem wskaźnika WAT uwzględniającego wpływ otoczenia i poprawkę transgraniczną oraz udziały poszczególnych wskaźników (WAK, WAS, WAB z odpowiednimi wagami) w wartości wskaźnika WAT..... 57
- Tablica 5.** Współczynniki korelacji pomiędzy wskaźnikiem atrakcyjności turystycznej (WAT) bez poprawki transgranicznej a noclegami udzielonymi ogółem, noclegami udzielonymi turystom zagranicznym oraz noclegami udzielonymi w sezonie (lipiec i sierpień) w latach 2012-2014 60
- Tablica 6.** Współczynniki korelacji pomiędzy wskaźnikiem atrakcyjności turystycznej (WAT) z poprawką transgraniczną a noclegami udzielonymi ogółem, noclegami udzielonymi turystom zagranicznym oraz noclegami udzielonymi w sezonie (lipiec i sierpień) w latach 2012-2014 61

WYKAZ UŻYWANYCH POJĘĆ I SKRÓTÓW

BDO	Baza Danych Ogólnogeograficznych
GDOŚ	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
GUGiK	Główny Urząd Geodezji i Kartografii, <i>Head Office of Geodesy and Cartography</i>
GUS	Główny Urząd Statystyczny
ICOM	Międzynarodowa Rada ds. Muzeów, <i>International Council of Museums</i>
ICOMOS	Międzynarodowa Rada Ochrony Zabytków i Miejsc Historycznych, <i>International Council on Monuments and Sites</i>
IMiGW- PIB	Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowy Instytut Badawczy, <i>Institute of Meteorology and Water Management - National Research Institute</i>
IUCN	Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody, <i>International Union for Conservation of Nature</i>
NID	Narodowy Instytut Dziedzictwa
PBSSP	Program Badań Statystycznych Statystyki Publicznej
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności
RP	Rzeczypospolita Polska
UE	Unia Europejska
UNESCO	Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury, <i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i>
WHC	Centrum Światowego Dziedzictwa, <i>World Heritage Centre</i>
Jednostki miary:	
ha	hektar
km ²	kilometr kwadratowy
Wskaźniki:	
WAB	wskaźnik atrakcyjności biznesowo-hotelowej
WAB_OT	wskaźnik atrakcyjności biznesowo-hotelowej z uwzględnieniem wpływu otoczenia

WAK	wskaźnik atrakcyjności kulturowej
WAK_OT	wskaźnik atrakcyjności kulturowej z uwzględnieniem wpływu otoczenia
WAS	wskaźnik atrakcyjności środowiskowej
WAS_OT	wskaźnik atrakcyjności środowiskowej z uwzględnieniem wpływu otoczenia
WAT	wskaźnik atrakcyjności turystycznej
	- kulturowe:
WPI	wskaźnik liczby pielgrzymów
WZW	wskaźnik liczby zwiedzających
WZO	wskaźnik liczby zabytków ogółem
WZX	wskaźnik liczby zabytków powstałych przed XVI w.
WUN	wskaźnik liczby obiektów z listy UNESCO
WPH	wskaźnik liczby Pomników Historii (lista prezydencka)
WMW	wskaźnik liczby miejsc na widowni w teatrach i instytucjach muzycznych
WUI	wskaźnik liczby uczestników imprez masowych
	- środowiskowe:
SWW	syntetyczny wskaźnik wód
WLB	wskaźnik długości linii brzegowej
SWG	syntetyczny wskaźnik obszarów górskich
SWOCh	syntetyczny wskaźnik obszarów chronionych
WZU	wskaźnik liczby łóżek w zakładach uzdrowiskowych
	- biznesowe:
WMN	wskaźnik liczby miejsc noclegowych w obiektach hotelowych
WSK	wskaźnik liczby sal konferencyjnych

Obiekty polskie na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO

Lp.	Miejsce	Powiat	Wyszczególnienie
1	Kraków	m. Kraków	Historyczne centrum miasta (wpis z 1978 r.)
2	Wieliczka	wielicki	Kopalnia soli (wpis z 1978 r.)
3	Puszcza Białowieska	hajnowski	Naturalny las strefy umiarkowanej (wpis transgraniczny polsko-białoruski z 1979 i 1992 r.)
4	Oświęcim	oświęcimski	Auschwitz-Birkenau - Niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady (1940-1945) (wpis z 1979 r.)
5	Warszawa	m. Warszawa	Historyczne centrum miasta (wpis z 1980 r.)
6	Zamość	m. Zamość	Stare miasto (wpis z 1992 r.)
7	Toruń	m. Toruń	Miasto średniowieczne (wpis z 1997 r.)
8	Malbork	malborski	Zamek krzyżacki (wpis z 1997 r.)
9	Kalwaria Zebrzydowska	wadowicki	Kalwaryjski park pielgrzymkowy (wpis z 1999 r.)
10	Jawor Świdnica	jaworski świdnicki	Kościoły Pokoju (wpis z 2001 r.): <u>Jawor</u> - kościół p.w. Ducha Świętego. <u>Świdnica</u> - kościół p.w. Trójcy Świętej
11	Binarowa, Blizne, Dębno, Haczów Lipnica Murowana, Sękowa	gorlicki brzozowski nowotarski brzozowski bocheński gorlicki	Kościoły drewniane południowej Małopolski (wpis z 2003 r.): <u>Binarowa</u> – kościół p.w. św. Michała Archanioła, <u>Blizne</u> – kościół p.w. Wszystkich Świętych, <u>Dębno Podhalańskie</u> – kościół p.w. św. Michała Archanioła, <u>Haczów</u> – kościół p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, <u>Lipnica Murowana</u> – kościół p.w. św. Leonarda, <u>Sękowa</u> – kościół p.w. św. św. Filipa i Jakuba.
12	Łęknica/Bad Muskau	żarski	Park Mużakowski/Muskauer Park (wpis transgraniczny polsko-niemiecki z 2004 r.)
13	Wrocław	m. Wrocław	Hala Stulecia (wpis z 2006 r.)
14	Brunary Wyżne, Chotyńiec, Kwiatów, Owczary, Powroźnik, Radruż, Smolnik, Turzańsk	gorlicki jarosławski gorlicki gorlicki nowosądecki lubaczowski bieszczadzki sanocki	Drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim regionie Karpat (wpis transgraniczny polsko-ukraiński z 2013 r.): <u>Brunary Wyżne</u> – greckokatolicka cerkiew parafialna p.w. św. Michała Archanioła, <u>Chotyńiec</u> – greckokatolicka cerkiew parafialna Narodzenia Przenajświętszej Bogurodzicy, <u>Kwiatów</u> – cerkiew greckokatolicka p.w. św. Paraskiewy, <u>Owczary</u> – cerkiew greckokatolicka parafialna Opieki Bogurodzicy, <u>Powroźnik</u> – cerkiew greckokatolicka p.w. św. Jakuba Młodszego Apostoła, <u>Radruż</u> – cerkiew prawosławna p.w. św. Paraskiewy (następnie greckokatolicka), <u>Smolnik</u> – cerkiew greckokatolicka p.w. św. Michała Archanioła, <u>Turzańsk</u> – cerkiew greckokatolicka (obecnie prawosławna) p.w. św. Michała Archanioła

Źródło: Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Załącznik B

Obiekty uznane przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za Pomniki Historii

Stan w dniu 31 XII 2014 r.

Lp.	Obiekt	Powiat	Data rozporządzenia Prezydenta RP
1	Biskupin – rezerwat archeologiczny	żniński	08.09.1994
2	Bochnia – kopalnia soli	bocheński	26.09.2000
3	Bohoniki i Kruszyniany – meczety i mizary	sokólski	22.10.2012
4	Chelmino - stare miasto	chelmiński	13.04.2005
5	Częstochowa – Jasna Góra, zespół klasztoru oo. Paulinów	m. Częstochowa	08.09.1994
6	Duszniki Zdrój – młyn papierniczy	kłodzki	20.09.2011
7	Frombork – zespół katedralny	braniewski	08.09.1994
8	Gdańsk – miasto w zasięgu obwarowań z XVII wieku	m. Gdańsk,	08.09.1994
9	Gdańsk – pole bitwy na Westerplatte	m. Gdańsk	22.08.2003
10	Gniezno – katedra p.w. Wniebowzięcia NMP i św. Wojciecha	gnieźnieński	08.09.1994
11	Gostyń – Głogówko – zespół klasztorny Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri	gostyński	26.02.2008
12	Góra Św. Anny – komponowany krajobraz kulturowo-przyrodniczy	strzelecki	14.04.2004
13	Grunwald – pole bitwy	ostródzki	17.09.2010
14	Kalwaria Zebrzydowska – krajobrazowy zespół manierystycznego parku pielgrzymkowego	wadowicki	17.09.2010
15	Kamień Pomorski – zespół katedralny	kamieński	17.09.2010
16	Kanał Augustowski - droga wodna	augustowski	25.04.2007
17	Kanał Elbląski	elbląski, ostródzki	14.01.2011
18	Katowice – Gmach Województwa i Sejmu Śląskiego	m. Katowice	22.10.2012
19	Katowice – osiedle robotnicze Nikiszowiec	m. Katowice	14.01.2011
20	Kazimierz Dolny	puławski,	08.09.1994
21	Koźbacz - założenie dawnego klasztoru cystersów	gryfiński	03.07.2014
22	Kotlina Jeleniogórska - pałace i parki krajobrazowe Kotliny Jeleniogórskiej: zespół pałacowo-parkowy w <u>Bukowcu</u> , zespół pałacowo-parkowy „Paulinum” w <u>Jeleniej Górze</u> , zespół pałacowo-parkowy Schaffgotschów w <u>Cieplicach</u> , zespół pałacowo-parkowy w <u>Karpnikach</u> , willa „Dębowy Dwór” z parkiem w <u>Karpnikach</u> , zespół pałacowo-parkowy w <u>Ciszycy</u> (Kowary), zespół pałacowo-parkowy w <u>Łomnicy</u> , zespół pałacowo-parkowy w <u>Mysłakowicach</u> , zespół pałacowo-parkowy w <u>Staniszowie Górnym</u> , zespół pałacowo-parkowy w <u>Wojanowie</u> , zespół pałacowo-gospodarczy w <u>Wojanowie-Bobrowie</u>	jeleniogórski m. Jelenia Góra m. Jelenia Góra jeleniogórski jeleniogórski jeleniogórski jeleniogórski jeleniogórski jeleniogórski	20.09.2011
23	Kozłówka - zespół pałacowo-parkowy	lubartowski	25.04.2007
24	Kórnik – zespół zamkowo-parkowy wraz z kościołem parafialnym – nekropolią właścicieli	poznański	15.06.2011
25	Kraków – historyczny zespół miasta	m. Kraków	08.09.1994
26	Krzemionki k. Ostrowca Świętokrzyskiego – kopalnie krzemienia z okresu neolitu	ostrowiecki	08.09.1994
27	Krzyszów – zespół dawnego opactwa cystersów	kamiennogórski	14.04.2004
28	Ląd – zespół dawnego opactwa cysterskiego w Łądzie nad Wartą	śłupecki	17.06.2009
29	Legnickie Pole – pobenedyktynski zespół klasztorny	legnicki	14.04.2004
30	Leżajsk – zespół klasztorny oo. Bernardynów	leżajski	13.04.2005
31	Lubiń – zespół opactwa benedyktynów	kościański	09.12.2009

32	Lublin – historyczny zespół architektoniczno-urbanistyczny	m. Lublin	25.04.2007
33	Łańcut – zespół zamkowo-parkowy	łańcucki	25.08.2005
34	Łęknica – Park Mużakowski, park w stylu krajobrazowym	żarski	14.04.2004
35	Łowicz – Bazylika Katedralna (dawna Kolegiata Prymasowska) pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny	łowicki	22.10.2012
36	Malbork – zespół zamku krzyżackiego	malborski	08.09.1994
37	Nysa – zespół kościoła farnego p.w. św. Jakuba Starszego Apostoła i św. Agnieszki Dziewicy i Męczennicy	nyski	28.02.2011
38	Ostrów Lednicki	gnieźnieński	08.09.1994
39	Paczków – zespół staromiejski ze średniowiecznym systemem fortyfikacji	nyski	22.10.2012
40	Pelplin - zespół pocystersko-katedralny	tczewski	23.04.2014
41	Poznań – historyczny zespół miasta	m. Poznań	28.11.2008
42	Raławice – teren historycznej Bitwy Raławickiej	miechowski	14.04.2004
43	Srebrna Góra – Twierdza Srebrnogórska, nowożytna warownia górską z XVIII wieku	ząbkowicki	14.04.2004
44	Stargard Szczeciński – zespół kościoła p.w. Najświętszej Marii Panny Królowej Świata oraz średniowieczne mury obronne miasta	stargardzki	17.09.2010
45	Strzegom - kościół pod wezwaniem św. św. Apostołów Piotra i Pawła	świdnicki	22.10.2012
46	Sulejów – zespół opactwa cystersów	piotrkowski	22.10.2012
47	Tarnowskie Góry – podziemia zabytkowej kopalni rud srebronożnych oraz sztolni „Czarnego Pstrąga”	tarnogórski	14.04.2004
48	Toruń – Stare i Nowe Miasto	m. Toruń	08.09.1994
49	Trzebnica - zespół dawnego opactwa cysterek	trzebnicki	04.07.2014
50	Warszawa – historyczny zespół miasta z Traktem Królewskim i Wilanowem	m. Warszawa	08.09.1994
51	Warszawa - zespół zabytkowych cmentarzy wyznaniowych na Powązkach w Warszawie: rzymskokatolicki Cmentarz Powązkowski, zwany Starymi Powązkami, Cmentarz Żydowski, Cmentarz Ewangelicko-Augsburski, Cmentarz Ewangelicko-Reformowany, Muzułmański Cmentarz Kaukaski, Muzułmański Cmentarz Tatarski	m. Warszawa m. Warszawa m. Warszawa m. Warszawa m. Warszawa	03.07.2014
52	Warszawa – Zespół Stacji Filtrów Williama Lindleya	m. Warszawa	04.01.2012
53	Wieliczka – kopalnia soli	wielicki	08.09.1994
54	Wrocław – zespół historycznego centrum	m. Wrocław	08.09.1994
55	Wrocław – Hala Stulecia	m. Wrocław	13.04.2005
56	Zamość – historyczny zespół miasta w zasięgu obwarowań XIX wieku	m. Zamość	08.09.1994
57	Żagań – poaugustiański zespół klasztorny	żagański	28.02.2011
58	Żyrardów – XIX-wieczna Osada Fabryczna	żyrardowski	04.01.2012

Źródło: Narodowy Instytut Dziedzictwa